

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ Β

1.

- 1 [Ὡς μὲν οὖν ἠΐθροισθη Κύρω τὸ Ἑλληνικὸν ὅτε ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀρταξέρξην ἐστρατεύετο, καὶ ὅσα ἐν τῇ ἀνόδῳ ἐπράχθη καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο καὶ ὡς Κῦρος ἐτελεύτησε καὶ ὡς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐλθόντες οἱ Ἕλληνες ἐκοιμήθησαν οἰόμενοι τὰ πάντα νικᾶν καὶ Κῦρον ζῆν, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.]
- 2 Ἄμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ συνελθόντες οἱ στρατηγοὶ ἐθαύμαζον ὅτι Κῦρος οὔτε ἄλλον πέμπει σηματοῦντα ὃ τι χρῆ ποιεῖν οὔτε αὐτὸς φαίνοιτο. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς συσκευασαμένοις ἂ εἶχον καὶ ἐξοπλισαμένοις προῖέναι εἰς τὸ πρόσθεν, ἕως
- 3 Κύρω συμμείξειαν. ἤδη δὲ ἐν ὁρμῇ ὄντων ἅμα ἠλίῳ ἀνεχοντι ἤλθε Προκλῆς ὁ Τευθρανίας ἄρχων, γεγωνὺς ἀπὸ Δαμαράτου τοῦ Λάκωνος, καὶ Γλοῦς ὁ Ταμῶ. οὗτοι ἔλεγον ὅτι Κῦρος μὲν τέθνηκεν, Ἀριαῖος δὲ πεφευγὼς ἐν τῷ σταδμῶ εἶη μετὰ τῶν ἄλλων βαρβάρων ὄθεν τῇ προτεραίᾳ ὠρμῶντο, καὶ λέγει ὅτι ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν περιμένειεν αὐτούς, εἰ μέλλοιεν ἴκειν, τῇ δὲ ἄλλῃ ἀπιέναι φαίη ἐπὶ Ἰωνίας, ὄθενπερ ἤλθε. ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες πυθνόμενοι βαρέως ἔφερον. Κλέαρχος δὲ τάδε εἶπεν· «Ἄλλ' ὠφελε μὲν Κῦρος ζῆν· ἐπεὶ δὲ τετελεύτηκεν, ἀπαγγέλλετε Ἀριαίῳ ὅτι ἡμεῖς νικῶμέν τε βασιλέα καί, ὡς ὁρᾶτε, οὐδεὶς ἔτι ἡμῖν μάχε-

*Bericht dat Cyrus is
gesneuvel. De
Grieken bieden
Ariaeus de Perzi-
sche troon aan.*

2. οὔτε πέμπει... οὔτε φαίνοιτο: in objectszinnen afhankelijk van een historisch tempus gebruikt men de modi van de onafhankelijke zin of – vaker – de optativus; hier zonder onderscheid naast elkaar indicativus en optativus. 3. ὁ Τευθρανίας ἄρχων: ‘de bestuurder / gouverneur van Teuthranië’. — γεγωνὺς ἀπὸ Δαμαράτου: ‘een afstammeling van Demaratus’. — τέθνηκεν... εἶη: zie aant. op § 1. — λέγει: even later, in dezelfde, door meerdere bijzinnen van de tweede graad onderbroken, afhankelijkke objectszin φαίη; van beide is subj. Ἀριαῖος. — τῇ δὲ ἄλλῃ: sc. ἡμέρα.

- ται, καί, εἰ μὴ ὑμεῖς ἦλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα. ἐπαγγελλόμεθα δὲ Ἀριαίῳ, ἂν ἐνθάδε ἔλθῃ, εἰς τὸν θρόνον τὸν βασιλείου καθιεῖν αὐτόν· τῶν γὰρ μάχην νικῶντων καὶ τὸ ἄρχειν ἐστί.» ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες πυθανόμενοι βαρέως ἔφερον. Κλέαρχος δὲ τάδε εἶπεν· Ἄλλ' ὠφελε μὲν Κύρος ζῆν· ἐπεὶ δὲ τετελεύτηκεν, ἀπαγγέλλετε Ἀριαίῳ ὅτι ἡμεῖς νικῶμέν τε βασιλέα καί, ὡς ὄρατε, οὐδεὶς ἔτι ἡμῖν μάχεται, καί, εἰ μὴ ὑμεῖς ἦλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα. ἐπαγγελλόμεθα δὲ Ἀριαίῳ, ἂν ἐνθάδε ἔλθῃ, εἰς τὸν θρόνον τὸν βασιλείου καθιεῖν αὐτόν· τῶν γὰρ μάχην νικῶντων καὶ τὸ ἄρχειν ἐστί. ταῦτα εἰπὼν ἀποστέλλει τοὺς ἀγγέλους καὶ σὺν αὐτοῖς Χειρίσοφον τὸν Λάκωνα καὶ Μένωνα τὸν Θετταλόν· καὶ γὰρ αὐτὸς Μένων ἐβούλετο· ἦν γὰρ φίλος καὶ ξένος Ἀριαίου.
- 6 Οἱ μὲν ὄχοντο, Κλέαρχος δὲ περιέμενε· τὸ δὲ στράτευμα ἐπορίζετο σῆτον, ὅπως ἐδύνατο, ἐκ τῶν ὑποζυγίων κόπτοντες τοὺς βοῦς καὶ ὄνους· ξύλοις δὲ ἐχρῶντο μικρὸν προϊόντες ἀπὸ τῆς φάλαγγος, οὗ ἡ μάχη ἐγένετο, τοῖς τε οἰστοῖς πολλοῖς οὔσιν, οὓς ἠνάγκαζον οἱ Ἕλληνες ἐκβάλλειν τοὺς αὐτομολοῦντας παρὰ βασιλέως, καὶ τοῖς γέροισι καὶ ταῖς ἀσπίσι ταῖς ξυλίναις ταῖς Αἰγυπτίαις· πολλαὶ δὲ καὶ πέλται καὶ ἄμαξαι ἦσαν φέρεσθαι ἔρημοι· οἷς πᾶσι χρώμενοι κρέα ἔψοντες ἦσαν ἐκείνην τὴν ἡμέραν.
- 7 Καὶ ἦδη τε ἦν περὶ πλήθους ἀγορᾶν καὶ ἔρχονται

*Perzische gezanten
eisen de uitlevering
van de wapenen.*

4. ἀκούσαντες... πυθανόμενοι: de reden v. het tempusverschil is dat de strategen het bericht in één keer te horen kregen en dat het bij de manschappen geleidelijk doordrong. — βαρέως ἔφερον: 'waren ontdaan'. ὠφελε μὲν Κύρος ζῆν: onvervulbare wens in het heden, 'was Cyrus maar in leven', 'leefde Cyrus nog maar'. — ἡμεῖς νικῶμέν: in het Nederlands te vertalen met perf. 'wij hebben overwonnen', 'wij zijn de winnaars'. ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα: irrealis v.h. heden. 6. κόπτοντες: hier 'slachtend'; constr. ad sententiam. — ξύλοις: 'als brandhout'. — οὗ ἡ μάχη ἐγένετο: 'op het slagveld'.

- παρὰ βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους κήρυκες οἱ μὲν ἄλλοι
 βάρβαροι, ἦν δ' αὐτῶν Φαλῖνος εἷς Ἕλληνα, ὃς ἐτύγχανε
 παρὰ Τισσαφέρνει ὦν καὶ ἐντίμως ἔχων· καὶ γὰρ προσε-
 ποιεῖτο ἐπιστήμων εἶναι τῶν ἀμφὶ τάξεις τε καὶ ὄπλομα-
 8 χίαν. Οὗτοι δὲ προσελθόντες καὶ καλέσαντες τοὺς τῶν
 Ἑλλήνων ἀρχοντας λέγουσιν ὅτι βασιλεὺς κελεύει τοὺς
 Ἕλληνας, ἐπεὶ νικῶν τυγχάνει καὶ Κύρον ἀπέκτονε,
 παραδόντας τὰ ὄπλα ἰόντας ἐπὶ βασιλέως
- 9 θύρας εὐρίσκεισθαι ἂν τι δύνωνται ἀγαθόν. ταῦτα μὲν
 εἶπον οἱ βασιλέως κήρυκες· οἱ δὲ Ἕλληνες βαρέως μὲν
 ἤκουσαν, ὅμως δὲ Κλέαρχος τοσοῦτον εἶπεν, ὅτι οὐ τῶν
 νικῶντων εἶη τὰ ὄπλα παραδιδόναι· ἀλλ', ἔφη, ὑμεῖς μὲν,
 ὧ ἄνδρες στρατηγοί, τούτοις ἀποκρίνασθε ὅ τι κάλλιστόν
 τε καὶ ἄριστον ἔχετε· ἐγὼ δὲ αὐτίκα ἤξω. ἐκάλεσε γὰρ τις
 αὐτὸν τῶν ὑπηρετῶν, ὅπως ἴδοι τὰ ἱερὰ ἐξηρημένα· ἔτυχε
 γὰρ θύομενος.
- 10 Ἐνθα δὴ ἀπεκρίνατο Κλεάνωρ ὁ Ἀρκάς, πρεσβύτατος
 ὦν, ὅτι πρόσθεν ἂν ἀποθάνοιεν ἢ τὰ ὄπλα παραδοίησαν·
 Πρόξενος δὲ ὁ Θηβαῖος, «Ἄλλ' ἐγώ,» ἔφη, «ὦ Φαλίνα,
 θαυμάζω πότερα ὡς κρατῶν βασιλεὺς αἰτεῖ τὰ ὄπλα ἢ ὡς
 διὰ φιλίαν δῶρα. εἰ μὲν γὰρ ὡς κρατῶν, τί δεῖ αὐτὸν αἰτεῖν
 καὶ οὐ λαβεῖν ἐλθόντα; εἰ δὲ πείσας βούλεται λαβεῖν,
 λεγέτω τί ἔσται τοῖς στρατιώταις, ἐὰν αὐτῷ ταῦτα χαρί-
 11 σωνται.» πρὸς ταῦτα Φαλῖνος εἶπε· «Βασιλεὺς νικῶν ἠγεί-
 ται, ἐπεὶ Κύρον ἀπέκτεινε. τίς γὰρ αὐτῷ ἔστιν ὅστις τῆς
 ἀρχῆς ἀντιποιεῖται; νομίζει δὲ καὶ ὑμᾶς ἑαυτοῦ εἶναι, ἔχων
 ἐν μέσῃ τῇ ἑαυτοῦ χώρα καὶ ποταμῶν ἐντὸς ἀδιαβάτων

*Het antwoord van
 de Griekse aan-
 voerders.*

Proxenus spreekt.

7. *τάξεις τε καὶ ὄπλομαχίαν*: 'gevechtspstelling en wapenhandel'.
 8. *δύνωνται*: obj. v. *εὐρίσκεισθαι*, 'een gunst verkrijgen'. 9. *ἐγὼ δὲ
 αὐτίκα ἤξω*: 'ik kom zo meteen terug'. — *ὅπως ἴδοι τὰ ἱερὰ ἐξηρημένα*:
 'dat hij moest komen kijken naar de uit de offerdieren verwijderde
 ingewanden' (zo C.L. Brownson). 10. *τί ἔσται τοῖς στρατιώταις*: 'wat
 de soldaten ervoor terug krijgen'. 11. *ὅστις τῆς ἀρχῆς ἀντιποιεῖται*: 'die
 hem de troon betwist'. — *ἔχων*: sc. *ὑμᾶς*.

καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἐφ' ὑμᾶς δυνάμενος ἀγαγεῖν, ὅσον οὐδ' εἰ παρέχοι ὑμῖν δύνασθε ἂν ἀποκτεῖναι.»

- 12 Μετὰ τοῦτον Θεόπομπος Ἀθηναῖος εἶπεν· «ὦ Φαλίῃε, νῦν, ὡς σὺ ὀρθῶς, ἡμῖν οὐδὲν ἔστιν ἀγαθὸν ἄλλο εἰ μὴ ὄπλα καὶ ἀρετὴ. ὄπλα μὲν οὖν ἔχοντες οἴομεθα ἂν καὶ τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι, παραδόντες δ' ἂν ταῦτα καὶ τῶν σωμάτων στερηθῆναι. μὴ οὖν οἴου τὰ μόνα ἀγαθὰ ἡμῖν ὄντα ὑμῖν παραδώσειν, ἀλλὰ σὺν τούτοις καὶ περὶ τῶν ὑμετέρων ἀγαθῶν μαχοῦμεθα.» ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φαλίῃνος ἐγένελασε καὶ εἶπεν· «Ἀλλὰ φιλοσόφῳ μὲν ἔοικας, ὦ νεαίσκε, καὶ λέγεις οὐκ ἀχάριστα· ἴσθι μέντοι ἀνόητος ὢν, εἰ οἶει τὴν ὑμετέραν ἀρετὴν περιγενέσθαι ἂν τῆς βασιλείως δυνάμεως.» ἄλλους δὲ τινὰς ἔφασαν λέγειν ὑπομαλακίζομένους, ὡς καὶ Κύρω πιστοὶ ἐγένοντο καὶ βασιλεῖ ἂν πολλοῦ ἄξιον γένοιτο, εἰ βούλοιτο φίλος γενέσθαι· καὶ εἶτε ἄλλο τι θέλοι χρῆσθαι εἴτ' ἐπ' Αἴγυπτον στρατεύειν,

*Theopompus
spreekt.*

εἰ παρέχοι ὑμῖν: ‘als hij jullie je gang liet gaan’. 12. **Θεόπομπος Ἀθηναῖος:** volgens velen pseudoniem voor Xenophon. — **οἴομεθα ἂν καὶ τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι:** ἂν kan aan een infinitivus een irreële of potentiële modaliteit geven; de plaatsing van ἂν is dan veelal bij het hoofdwerkwoord. 13. **ἴσθι μέντοι ἀνόητος ὢν:** na verba sentiendi en declarandi vindt men behalve een acc. / nom. cum inf. zeer vaak een acc. / nom. cum part.; als in dergelijke zinnen het logisch subject van het afhankelijke verbum gelijk is aan het subject van het regerend verbum gebruikt het Grieks een nominativus waar het Latijn een accusativus gebruikt. 14. **ἔφασαν:** heeft vaak in Xenophons verslag de functie te verwijzen naar zijn mondelinge bronnen; men kan het vertalen met b.v. ‘men heeft mij gezegd dat’, ‘men zegt dat’, ‘ik heb vernomen dat’. — **ὑπομαλακίζομένους:** ‘enigszins bevreesd geworden’. — **ὡς... γένοιτο:** objectszin afhankelijk van λέγειν; ὡς is hier in ieder geval correlatief gebruikt voegwoord (‘zoals’), ὡς καὶ... καὶ = ὡς... οὕτως καὶ (‘zoals... zó’), maar misschien heeft het hier tevens de functie die ὡς of ὅτι gewoonlijk hebben als inleidend voegwoord van een objectszin, m.a.w. staat ὡς hier voor ὡς ὡς of ὅτι ὡς. Ook in de Nederlandse vertaling kun je hier het voegwoord ‘dat’ weglaten zonder dat dit erg stoort. — **ἄλλο τι:** in het Grieks mag dit voorop geplaatst worden; ‘iets anders of een veldtocht naar Egypte’ is geen Nederlands; wij moeten de volgorde dus omdraaien. — **χρῆσθαι:** het object (bij χρῆσθαι in de dativus) is weggelaten omdat duidelijk is dat

συγκαταστρέφαιντ' ἂν αὐτῶ.

- 15 Ἐν τούτῳ Κλέαρχος ἤκε, καὶ ἠρώτησεν εἰ ἤδη ἀποκε-
κριμένοι εἶεν. Φαλῖνος δὲ ὑπολαβὼν εἶπεν· «Οὔτοι μὲν, ὦ
16 Κλέαρχε, ἄλλος ἄλλα λέγει· σὺ δ' ἡμῖν εἰπέ τί λέγεις.» ὁ
δ' εἶπεν· «Ἐγὼ σε, ὦ Φαλῖνε, ἄσμενος ἐόρακα, οἶμαι δὲ
καὶ οἱ ἄλλοι πάντες· σὺ τε γὰρ Ἑλλήνῃ εἶ καὶ ἡμεῖς τοσοῦ-
τοι ὄντες ὅσους σὺ ὀρᾷς· ἐν τοιούτοις δὲ ὄντες πράγμασι
17 συμβουλευόμεθά σοι τί χρῆ ποιεῖν περὶ ὧν λέγεις. σὺ οὖν
πρὸς θεῶν συμβούλευσον ἡμῖν ὃ τι σοι δοκεῖ κάλλιστον καὶ
ἄριστον εἶναι, καὶ ὃ σοι τιμὴν οἴσει εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον
λεγόμενον, ὅτι Φαλῖνός ποτε πεμφθεὶς παρὰ βασιλέως
κελεύσων τοὺς Ἑλληνας τὰ ὄπλα παραδοῦναι συμβουλεuo-
μένοις συνεβούλευσεν αὐτοῖς τάδε. οἶσθα δὲ ὅτι ἀνάγκη
18 λέγεσθαι ἐν τῇ Ἑλλάδι ἅ ἂν συμβουλεύσης.» ὁ δὲ Κλέαρχος
ταῦτα ὑπήγετο βουλόμενος καὶ αὐτὸν τὸν παρὰ βασι-
λέως πρεσβεύοντα συμβουλεύσαι μὴ παραδοῦναι τὰ ὄπλα,
ὅπως εὐέλπιδες μᾶλλον εἶεν οἱ Ἑλληνες. Φαλῖνος δὲ
19 ὑποστρέψας παρὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ εἶπεν· «Ἐγὼ, εἰ μὲν
τῶν μυρίων ἐλπίδων μία τις ὑμῖν ἐστι σωθῆναι πολε-
μοῦντας βασιλεῖ, συμβουλεύω μὴ παραδιδόναι τὰ ὄπλα· εἰ
δὲ τοι μηδεμία σωτηρίας ἐστὶν ἐλπίς ἄκοντος βασιλέως,
20 συμβουλεύω σῶξεσθαι ὑμῖν ὅπη δυνατόν.» Κλέαρχος δὲ
πρὸς ταῦτα εἶπεν· «Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὴ σὺ λέγεις· παρ'
ἡμῶν δὲ ἀπάγγελλε τάδε, ὅτι ἡμεῖς οἴομεθα, εἰ μὲν δέοι
βασιλεῖ φίλους εἶναι, πλείονος ἂν ἄξιοι εἶναι φίλοι ἔχοντες

*Clearchus gaat niet
in op de Perzische
eis.*

dit de Grieken zijn.

15. **τί λέγεις:** 'wat jij er over denkt'. 17. **λεγόμενον:** = εἰ λέγεται (impers.). — **κελεύσων:** *ut iuberet*. — **συμβουλευόμενοις συνεβούλευσεν αὐτοῖς:** 'aan hen toen ze hem om raad vroegen heeft geadviseerd'. — **ὅτι ἀνάγκη λέγεσθαι:** 'dat het zeker is dat besproken wordt'. 18. **ταῦτα ὑπήγετο:** 'hij bracht dat listig naar voren'. — **καὶ αὐτὸν τὸν παρὰ βασιλέως πρεσβεύοντα:** 'zelfs hij die optrad als afgezant des konings'. **ὑποστρέψας:** 'een rechtstreeks antwoord op zijn vraag ontwijkend'. 20. **πλείονος... ἄξιοι:** 'meer waard'; genit. pretii.

- τὰ ὄπλα ἢ παραδόντες ἄλλω, εἰ δὲ δέοι πολεμεῖν, ἄμεινον
 21 ἂν πολεμεῖν ἔχοντες τὰ ὄπλα ἢ ἄλλω παραδόντες.» ὁ δὲ
 Φαλῖνος εἶπε· «Ταῦτα μὲν δὴ ἀπαγγελοῦμεν· ἀλλὰ καὶ
 τάδε ὑμῖν εἰπεῖν ἐκέλευσε βασιλεύς, ὅτι μένουσι μὲν ὑμῖν
 αὐτοῦ σπονδαὶ εἴησαν, προῖοῦσι δὲ καὶ ἀπιοῦσι πόλεμος.
 εἴπατε οὖν καὶ περὶ τούτου πότερα μενεῖτε καὶ σπονδαί
 22 εἰσιν ἢ ὡς πολέμου ὄντος παρ' ὑμῶν ἀπαγγελῶ.» Κλέαρχος
 δ' ἔλεξεν· «Ἀπάγγελτε τοίνυν καὶ περὶ τούτου ὅτι καὶ
 ἡμῖν ταῦτά δοκεῖ ἄπερ καὶ βασιλεῖ.» «Τί οὖν ταῦτά ἐστιν;»
 ἔφη ὁ Φαλῖνος. ἀπεκρίνατο Κλέαρχος· «Ἦν μὲν μένωμεν,
 23 σπονδαί, ἀπιοῦσι δὲ καὶ προῖοῦσι πόλεμος.» ὁ δὲ πάλιν
 ἠρώτησε· «Σπονδὰς ἢ πόλεμον ἀπαγγελῶ;» Κλέαρχος δὲ
 ταῦτά πάλιν ἀπεκρίνατο· «Σπονδαὶ μὲν μένουσιν, ἀπιοῦσι
 δὲ καὶ προῖοῦσι πόλεμος.» ὅτι δὲ ποιήσοι οὐ διεσήμηγε.

---

21. *σπονδαί*: - wapenstilstand.

2.

- 1 Φαλῖνος μὲν δὴ ὄρχετο καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. οἱ δὲ παρὰ Ἄριαίου ἦκον Προκλῆς καὶ Χειρίσοφος· Μένων δὲ αὐτοῦ ἔμενε παρὰ Ἄριαίῳ· οὗτοι δὲ ἔλεγον ὅτι πολλοὺς φαίη Ἄριαῖος εἶναι Πέρσας ἑαυτοῦ βελτίους, οὓς οὐκ ἂν ἀνασχέσθαι αὐτοῦ βασιλεύοντος· ἀλλ' εἰ βούλεσθε συναπιέναι, ἦκειν ἡδὴ κελεύει τῆς νυκτός. εἰ δὲ μή, αὔριον πρὶ ἀπιέναι
- 2 φησίν. ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπεν· Ἄλλ' οὕτω χρηὴ ποιεῖν· ἐὰν μὲν ἦκωμεν, ὡσπερ λέγετε· εἰ δὲ μή, πράττετε ὅποιον ἂν τι ὑμῖν οἴησθε μάλιστα συμφέρειν. ὅ τι δὲ ποιήσοι οὐδὲ τούτοις εἶπε.
- 3 Μετὰ ταῦτα ἡδὴ ἡλίου δύνοντος συγκαλέσας στρατηγούς καὶ λοχαγούς ἔλεξε τοιάδε. Ἐμοί, ὦ ἄνδρες, θυομένῳ ἰέναι ἐπὶ βασιλέα οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. καὶ εἰκότως ἄρα οὐκ ἐγίγνετο· ὡς γὰρ ἐγὼ νῦν πυνθάνομαι, ἐν μέσῳ ἡμῶν καὶ βασιλέως ὁ Τίγρης ποταμός ἐστι ναυσίπορος, ὃν οὐκ ἂν δυναίμεθα ἄνευ πλοίων διαβῆναι· πλοῖα δὲ ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν. οὐ μὲν δὴ αὐτοῦ γε μένειν οἶόν τε· τὰ γὰρ ἐπιτήδεια οὐκ ἔστιν ἔχειν· ἰέναι δὲ παρὰ τοὺς Κύρου φίλους πάνυ
- 4 καλὰ ἡμῖν τὰ ἱερά ἦν. ὣδε οὖν χρηὴ ποιεῖν· ἀπιόντας δειπνεῖν ὅ τι τις ἔχει· ἐπειδὴν δὲ σημήνη τῶ κέρατι ὡς ἀναπαύεσθαι, συσκευάζεσθε· ἐπειδὴν δὲ τὸ δεύτερον, ἀνατίθεσθε ἐπὶ τὰ ὑποζύγια· ἐπὶ δὲ τῷ τρίτῳ ἔπεσθε τῷ ἡγουμένῳ, τὰ μὲν ὑποζύγια ἔχοντες πρὸς τοῦ ποταμοῦ, τὰ
- 5 δὲ ὅπλα ἔξω. ταῦτ' ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀπήλθον καὶ ἐποίουν οὕτω. καὶ τὸ λοιπὸν ὁ μὲν ἦρχεν, οἱ
- Het antwoord van Ariaeus op het Griekse voorstel en zijn aanbod samen op te trekken.*
- Rede van Clearchus in de krijgsraad.*

---

1. οὓς οὐκ ἂν ἀνασχέσθαι: 'die het niet zouden uithouden / verdragen'.
3. θυομένῳ ἰέναι ἐπὶ βασιλέα: heeft Clearchus het hier over het offer van die morgen, vermeld in II, 1, 9? — ἰέναι ἐπὶ βασιλέα: afh. v. οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά (inf. fin. HG § 150, 2); cf. slot van deze § ἰέναι δὲ παρὰ τοὺς Κύρου φίλους πάνυ καλὰ ἡμῖν τὰ ἱερά ἦν. — εἰκότως: - vanzelfsprekend.
ἔγὼ νῦν πυνθάνομαι: 'ik mij nu realiseer'. — ναυσίπορος: - bevaarbaar.
5. ὁ μὲν: sc, Clearchus.

- δὲ ἐπεΐδοντο, οὐχ ἐλόμενοι, ἀλλὰ ὀρῶντες ὅτι μόνος ἐφρόνει
 6 οἷα δεῖ τὸν ἄρχοντα, οἱ δ' ἄλλοι ἄπειροι ἦσαν. [ἄριθμὸς
 τῆς ὁδοῦ ἦν ἦλθον ἐξ Ἐφέσου τῆς Ἰωνίας μέχρι τῆς μάχης
 σταθμοὶ τρεῖς καὶ ἐνενήκοντα, παρασάγγαι πέντε καὶ
 τριάκοντα καὶ πεντακόσιοι, στάδιοι πενήκοντα καὶ ἑξα-
 κισχίλιοι καὶ μύριοι· ἀπὸ δὲ τῆς μάχης ἐλέγοντο εἶναι εἰς
 Βαβυλῶνα στάδιοι ἑξήκοντα καὶ τριακόσιοι.]
- 7 Ἐντεῦθεν ἐπεὶ σκότος ἐγένετο Μιλτοκύθης μὲν ὁ Θραῶξ
 ἔχων τούς τε ἰππέας τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τετταράκοντα
 καὶ τῶν πεζῶν Θρακῶν ὡς τριακοσίους ἠύτομολησε πρὸς
 βασιλέα.
- 8 Κλέαρχος δὲ τοῖς ἄλλοις ἠγείτο κατὰ τὰ παρηγγελμένα, *Verbond van de
 Grieken met Aria-*
 οἱ δ' εἶποντο· καὶ ἀφικνοῦνται εἰς τὸν πρῶτον σταθμὸν *eus.*
 παρ' Ἀριαῖον καὶ τὴν ἐκείνου στρατιὰν ἀμφὶ μέσας νύκτας·
 καὶ ἐν τάξει θέμενοι τὰ ὄπλα συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ καὶ
 λοχαγοὶ τῶν Ἑλλήνων παρ' Ἀριαῖον· καὶ ὤμοσαν οἱ τε
 Ἑλληγες καὶ ὁ Ἀριαῖος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ οἱ κράτιστοι
 μήτε προδώσειν ἀλλήλους σύμμαχοί τε ἔσεσθαι· οἱ δὲ
 9 βάρβαροι προσώμοσαν καὶ ἠγγήσεσθαι ἀδόλως. ταῦτα δ'
 ὤμοσαν, σφάξαντες ταῦρον καὶ κάπρον καὶ κριὸν εἰς
 ἀσπίδα, οἱ μὲν Ἑλληγες βάπτοντες ξίφος, οἱ δὲ βάρβαροι
 10 λόγχην. ἐπεὶ δὲ τὰ πιστὰ ἐγένετο, εἶπεν ὁ Κλέαρχος· Ἄγε
 δὴ, ὦ Ἀριαῖε, ἐπεὶπερ ὁ αὐτὸς ὑμῖν στόλος ἐστὶ καὶ ἡμῖν,
 εἰπέ τίνα γνώμην ἔχεις περὶ τῆς πορείας, πότερον ἄπιμεν
 ἢνπερ ἦλθομεν ἢ ἄλλην τινὰ ἐννενοημέναι δοκεῖς ὁδὸν
 11 κρείττω. ὁ δ' εἶπεν· Ἦν μὲν ἦλθομεν ἀπιόντες παντελῶς
 ἂν ὑπὸ λιμοῦ ἀπολοίμεθα· ὑπάρχει γὰρ νῦν ἡμῖν οὐδὲν τῶν
 ἐπιτηδείων. ἑπτακαίδεκα γὰρ σταθμῶν τῶν ἐγγυτάτω
 οὐδὲ δεῦρο ἰόντες ἐκ τῆς χώρας οὐδὲν εἴχομεν λαμβάνειν·

9. κάπρον καὶ κριόν: 'wild zwijn en ram'. 10. στόλος: - reis. — περὶ τῆς πορείας: 'met betrekking tot de route'. 11. παντελῶς: - volkomen, zeker. — ὑπάρχει: ὑπάρχειν - beschikbaar zijn, aanwezig zijn.

- ἐνθα δέ τι ἦν, ἡμεῖς διαπορευόμενοι κατεδαπανήσαμεν. νῦν δ' ἐπινοοῦμεν πορεύεσθαι μακροτέραν μὲν, τῶν δ' ἐπιτη-
- 12 δείων οὐκ ἀπορήσομεν. πορευτέον δ' ἡμῖν τοὺς πρώτους σταθμούς ὡς ἂν δυνώμεθα μακροτάτους, ἵνα ὡς πλεῖστον ἀποσπάσωμεν τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος· ἦν γὰρ ἅπαξ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπόσχωμεν, οὐκέτι μὴ δύνηται βασιλεὺς ἡμᾶς καταλαβεῖν. ὀλίγω μὲν γὰρ στρατεύματι οὐ τολμήσει ἐφέπεσθαι· πολὺν δ' ἔχων στόλον οὐ δυνήσεται ταχέως πορεύεσθαι· ἴσως δὲ καὶ τῶν ἐπιτηδείων σπανιεῖ. ταύτην, ἔφη, τὴν γνώμην ἔχω ἔγωγε.
- 13 Ἦν δὲ αὕτη ἡ στρατηγία οὐδὲν ἄλλο δυναμένη ἢ ἀποδραῖναι ἢ ἀποφυγεῖν· ἡ δὲ τύχη ἐστρατήγησε κάλλιον. ἐπεὶ γὰρ ἡμέρα ἐγένετο, ἐπορεύοντο ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν ἥλιον, λογιζόμενοι ἥξειν ἅμα ἡλίῳ δύνοντι εἰς κώμας τῆς Βαβυ-
- 14 λωνίας χώρας· καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἐψεύσθησαν. ἔτι δὲ ἀμφὶ δεῖλην ἔδοξαν πολεμίους ὄραῖν ἰππέας· καὶ τῶν τε Ἑλλήνων οἱ μὴ ἔτυχον ἐν ταῖς τάξεσιν ὄντες εἰς τὰς τάξεις ἔθειον, καὶ Ἀριαῖος (ἐτύγχανε γὰρ ἐφ' ἀμάξης πορευόμενος
- 15 διότι ἐτέρωτο) καταβάς ἐθωρακίζετο καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. ἐν ᾧ δὲ ὠπλίζοντο ἤκον λέγοντες οἱ προπεμφθέντες σκοποὶ ὅτι οὐχ ἰππεῖς εἰσιν, ἀλλ' ὑποζύγια νέμοιντο. καὶ εὐθύς ἔγνωσαν πάντες ὅτι ἐγγύς που ἐστρατοπεδεύετο βασιλεύς· καὶ γὰρ καπνὸς ἐφαίνετο ἐν κώμαις οὐ πρόσω.
- 16 Κλέαρχος δὲ ἐπὶ μὲν τοὺς πολεμίους οὐκ ἦγεν· ἦδει γὰρ

Begin van de terugtocht.

In de dorpen van Babylonië.

κατεδαπανήσαμεν: (κατα)δαπανᾶω - besteden, verbruiken (niet alleen van geld). — **ἐπινοοῦμεν:** 'zijn we van plan'. — **μακροτέραν μὲν:** sc. ὁδόν. **12. ἀποσπάσωμεν:** intr. 'ons verwijderen van'. — **ὁδόν:** acc. resp. **ἀπόσχωμεν:** conii. aor. 'we verwijderd zijn'. — **οὐκέτι μὴ δύνηται:** 'zal zeker niet meer kunnen'; voor οὐκέτι μὴ + conii. zie HG § 139, 2 N.B. **σπανιεῖ:** fut. v. σπανίζω + genit. - gebrek hebben aan. **13. ἦν... οὐδὲν ἄλλο δυναμένη:** sterker dan οὐδὲν ἄλλο ἐδύνατο. — **ἀποδραῖναι:** inf. aor. v. ἀποδιδράσκω - weglopen (in het bijzonder van slaven). — **ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν ἥλιον:** men liep dus in noordelijke richting. **14. ἀμφὶ δεῖλην:** 'in de loop van de middag'.

- καὶ ἀπειρηκότας τοὺς στρατιώτας καὶ ἀσίτους ὄντας· ἤδη δὲ καὶ ὀψὲ ἦν· οὐ μέντοι οὐδὲ ἀπέκλινε, φυλαττόμενος μὴ δοκοίη φεύγειν, ἀλλ' εὐθύωρον ἄγων ἅμα τῷ ἡλίῳ δυσ-
 17 μένω εἰς τὰς ἐγγυτάτω κώμας τοὺς πρώτους ἄγων κατε-
 σκήνωσεν, ἐξ ὧν διήρπαστο ὑπὸ τοῦ βασιλικῆς στρατεύμα-
 18 τος καὶ αὐτὰ τὰ ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ξύλα. οἱ μὲν οὖν πρώτοι
 ὅμως τρόπῳ τινὶ ἐστρατοπεδεύσαντο, οἱ δὲ ὕστεροι σκο-
 ταῖοι προσιόντες ὡς ἐτύγχανον ἕκαστοι ἠελίζοντο, καὶ
 κραυγὴν πολλὴν ἐποίουν καλοῦντες ἀλλήλους, ὥστε καὶ
 τοὺς πολεμίους ἀκούειν· ὥστε οἱ μὲν ἐγγύτατα τῶν πολε-
 19 μίων καὶ ἔφυγον ἐκ τῶν σκηνωμάτων. δῆλον δὲ τοῦτο τῇ
 ὕστεραίᾳ ἐγένετο· οὔτε γὰρ ὑποζύγιον ἔτ' οὐδὲν ἐφάνη οὔτε
 στρατόπεδον οὔτε καπνὸς οὐδαμοῦ πλησίον. ἐξεπλάγη δέ,
 ὡς ἔοικε, καὶ βασιλεὺς τῇ ἐφόδῳ τοῦ στρατεύματος.
 ἐδήλωσε δὲ τοῦτο οἷς τῇ ὕστεραίᾳ ἔπραττε.
- 19 Προϊούσης μέντοι τῆς νυκτὸς ταύτης καὶ τοῖς Ἑλλησι
 φόβος ἐμπίπτει, καὶ δόρυβος καὶ δοῦπος ἦν οἷον εἰκὸς φόβου
 20 ἐμπεσόντος γενέσθαι. Κλέαρχος δὲ Τολμίδην Ἠλεῖον, ὃν
 ἐτύγχανεν ἔχων παρ' ἑαυτῷ κήρυκα ἄριστον τῶν τότε,
 ἀνειπεῖν ἐκέλευσε σιγὴν κηρύξαντα ὅτι προαγορεύουσιν οἱ
 ἄρχοντες, ὃς ἂν τὸν ἀφέντα τὸν ὄνον εἰς τὰ ὄπλα μηνύσῃ,
 21 ὅτι λήψεται μισθὸν τάλαντον. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐκηρύχθη,
 ἔγνωσαν οἱ στρατιῶται ὅτι κενὸς ὁ φόβος εἶη καὶ οἱ ἄρχον-
 τες σῶοι. ἅμα δὲ ὄρθρω παρήγγειλεν ὁ Κλέαρχος εἰς τάξιν

*Paniek in de
 Griekse legerplaats.*

16. ἀπειρηκότας: 'weigerachtig zijnde', 'het moe zijnde'; part. perf. v. ἀπαγορεύω - verbieden, weigeren. — οὐ μέντοι οὐδὲ: 'evenmin', zie HG § 165, 1. — ἀπέκλινε: ἀποκλίνω - afbuigen, een andere weg inslaan. εὐθύωρον: adv. - rechthout. — διήρπαστο: διαρπάζω - plunderen. — αὐτὰ τὰ ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ξύλα: niet alleen het in de huizen opgeslagen brandhout, maar ook de houten constructie en deuren. 17. ὅμως: 'niettemin' (al boden de huizen geen onderdak meer). — σκηνωμάτων: = iets algemener dan σκηνῶν. 18. ἐξεπλάγη... βασιλεὺς: 'de koning was verrast'. — οἷς: = τοῦτοις ἅ. — τῇ ὕστεραίᾳ: 'de volgende dag'. 19. φόβου ἐμπεσόντος: conditioneel. 20. μηνύσῃ: μηνύω - bekend maken, aangeven.

τὰ ὄπλα τίθεσθαι τοὺς Ἕλληνας ἥπερ εἶχον ὅτε ἦν ἡ μάχη.

3.

1 Ὁ δὲ δὴ ἔγραψα ὅτι βασιλεὺς ἐξεπλάγη τῇ ἐφόδῳ, τῷδε
 δῆλον ἦν. τῇ μὲν γὰρ πρόσθεν ἡμέρα πέμπων τὰ ὄπλα
 παραδιδόναι ἐκέλευε, τότε δὲ ἅμα ἠλίῳ ἀνατέλλοντι
 2 κήρυκας ἔπεμψε περὶ σπονδῶν. οἱ δ' ἐπεὶ ἦλθον πρὸς τοὺς
 προφύλακας, ἐζήτησαν τοὺς ἄρχοντας. ἐπειδὴ δὲ ἀπήγγελλον
 οἱ προφύλακες, Κλέαρχος τυχῶν τότε τὰς τάξεις ἐπισκο-
 πῶν εἶπε τοῖς προφύλαξι κελεύειν τοὺς κήρυκας περιμένειν
 3 ἄχρι ἂν σχολάσῃ. ἐπεὶ δὲ κατέστησε τὸ στράτευμα ὡς
 καλῶς ἔχειν ὀρᾶσθαι πάντη φάλαγγα πυκνήν, ἕκ τῶν
 ὀπλων δὲ ἤ μὴ καταφανῆ εἶναι, ἐκάλεσε τοὺς ἀγγέ-
 λους, καὶ αὐτὸς τε προῆλθε τοὺς τε εὐσπλοτάτους ἔχων καὶ
 εὐειδεστάτους τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν καὶ τοῖς ἄλλοις
 4 στρατηγοῖς ταῦτα ἔφρασεν. ἐπεὶ δὲ ἦν πρὸς τοῖς ἀγγέλοις,
 ἀνηρώτα [πρῶτα] τί βούλοιντο. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι περὶ
 σπονδῶν ἤκοιεν ἄνδρες οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται τὰ τε παρὰ
 βασιλέως τοῖς Ἑλλήσιν ἀπαγγεῖλαι καὶ τὰ παρὰ τῶν
 5 Ἑλλήνων βασιλεῖ. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· «Ἀπαγγέλλετε τοῖνυν
 αὐτῷ ὅτι μάχης δεῖ πρῶτον· ἄριστον γὰρ οὐκ ἔστιν οὐδ' ὁ
 τολμήσων περὶ σπονδῶν λέγειν τοῖς Ἑλλήσι μὴ πορίσας
 6 ἄριστον.» ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἄγγελοι ἀπήλαυνον, καὶ
 ἤκον ταχύ· ὧ καὶ δῆλον ἦν ὅτι ἐγγὺς πού βασιλεὺς ἦν ἢ
 ἄλλος τις ὧ ἐπετέτακτο ταῦτα πράττειν· ἔλεγον δὲ ὅτι
 εἰκότα δοκοῖεν λέγειν βασιλεῖ, καὶ ἤκοιεν ἠγεμόνας ἔχοντες
 οἱ αὐτούς, ἐὰν σπονδαὶ γένωνται, ἄξουσιν ἔνθεν ἔξουσι τὰ
 7 ἐπιτήδεια. ὁ δὲ ἠρώτα εἰ αὐτοῖς τοῖς ἀνδράσι σπένδοιτο
 τοῖς ἰοῦσι καὶ ἀπιοῦσιν, ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις ἔσοιτο σπονδαί.
 οἱ δέ, «Ἄπασιν,» ἔφασαν, «μέχρι ἂν βασιλεῖ τὰ παρ' ὑμῶν
 8 διαγγελθῆ.» ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπον, μεταστησάμενος αὐτούς

Gezantschap van
 Artaxerxes. Er
 wordt een wapen-
 stilstand gesloten.

1. τῇ ἐφόδῳ: 'bij de aanval'. — πέμπων: 'via een boodschapper'.
 2. ἐζήτησαν: cum acc. 'vragen om een onderhoud met'. — ἀπήγγελλον:
 sc. τοῖς ἀρχουσιν. 3. πυκνήν: 'aaneengesloten'. 4. ἱκανοί: hier 'bevoegd'.

- ὁ Κλέαρχος ἐβουλεύετο· καὶ ἐδόκει ταχὺ τὰς σπονδὰς ποιῆσθαι καὶ καθ' ἡσυχίαν ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια καὶ
 9 λαβεῖν. ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπε· «Δοκεῖ μὲν κάμοι ταῦτα· οὐ μέντοι ταχὺ γε ἀπαγγελῶ, ἀλλὰ διατρέψω ἔστ' ἂν ὀκνήσωσιν οἱ ἄγγελοι μὴ ἀποδόξῃ ἡμῖν τὰς σπονδὰς ποιήσασθαι· οἴμαι γε μέντοι, ἔφη, καὶ τοῖς ἡμετέροις στρατιώταις τὸν αὐτὸν φόβον παρέσεσθαι.» ἐπεὶ δὲ ἐδόκει καιρὸς εἶναι, ἀπήγγελλεν ὅτι σπένδοιτο, καὶ εὐθὺς ἠγγεῖσθαι ἐκέλευε πρὸς τὰπιτήδεια.
- 10 Καὶ οἱ μὲν ἠγοῦντο, Κλέαρχος μέντοι ἐπορεύετο τὰς μὲν σπονδὰς ποιησάμενος, τὸ δὲ στράτευμα ἔχων ἐν τάξει, καὶ αὐτὸς ὠπισθοφυλάκει. καὶ ἐνετύγχανον τάφοις καὶ αὐλῶσιν ὕδατος πλήρεσιν, ὡς μὴ δύνασθαι διαβαίνειν ἄνευ γεφυρῶν· ἀλλ' ἐποιοῦντο διαβάσεις ἐκ τῶν φοινίκων οἷ
 11 ἦσαν ἐκπεπτωκότες, τοὺς δὲ καὶ ἐξέκοπτον. καὶ ἐνταῦθα ἦν Κλέαρχον καταμαθεῖν ὡς ἐπεστάται, ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τὸ δόρυ ἔχων, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ βακτηρίαν· καὶ εἴ τις αὐτῷ δοκοίη τῶν πρὸς τοῦτο τεταγμένων βλακεύειν, ἐκλεγόμενος τὸν ἐπιτήδειον ἔπαισεν ἄν, καὶ ἅμα αὐτὸς προσελάμβανεν εἰς τὸν πηλὸν ἐμβαίνων· ὥστε πᾶσιν
 12 αἰσχύνῃν εἶναι μὴ οὐ συσπουδάξουσιν. καὶ ἐτάχθησαν πρὸς αὐτὸ οἱ <εἰς> τριάκοντα ἔτη γεγονότες· ἐπεὶ δὲ Κλέαρχον
 13 ἐώρων σπουδάζοντα, προσελάμβανον καὶ οἱ πρεσβύτεροι. πολὺ δὲ μᾶλλον ὁ Κλέαρχος ἔσπευδεν, ὑποπτεῦων μὴ αἰεῖ

Clearchus' kwaliteiten als aanvoerder.

9. ὀκνήσωσιν: ὀκνέω - aarzelen, vrezen. 10. τάφοις καὶ αὐλῶσιν: 'grachten en kanalen'. — διαβάσεις: hier 'geïmproviseerde bruggen'. ἐκ τῶν φοινίκων: 'van dadelpalmen'. — ἐκπεπτωκότες: hier 'omgevallen'; part. perf. v. ἐκπίπτω - uitvallen. — ἐξέκοπτον: v. ἐκκόπτω - omhakken. 11. ἦν Κλέαρχον καταμαθεῖν ὡς ἐπεστάται: = καταμαθεῖν ἐξῆν ὡς Κλέαρχος ἐπεστάται. — ἐπεστάται: ἐπιστατέω - toezicht houden, gezag uitoefenen. — εἴ... δοκοίη: optat. iterat. — βλακεύειν: - lui / traag / nalatig zijn. — ἔπαισεν ἄν: in het algemeen geeft indic. (aor. of imperf.) + ἄν een irrealis aan, maar heel soms, o.a. hier, een iteratief feit. — ἅμα: - tevens. — προσελάμβανεν: intr. 'ging hij aan de slag', 'stak de handen uit de mouw', 'hielp een handje mee'.

ούτω πλήρεις εἶναι τὰς τάφρους ὕδατος (οὐ γὰρ ἦν ὥρα οἶα τὸ πεδίον ἄρδαιν), ἀλλ' ἵνα ἤδη πολλὰ προφαίνοιτο τοῖς Ἕλλησι δεινὰ εἰς τὴν πορείαν, τούτου ἕνεκα βασιλέα ὑπόπτειεν ἐπὶ τὸ πεδίον τὸ ὕδωρ ἀφεικέναι.

- 14 Πορευόμενοι δὲ ἀφίκοντο εἰς κώμας ὅθεν ἀπέδειξαν οἱ ἡγεμόνες λαμβάνειν τὰ ἐπιτήθεια. ἐνῆν δὲ σῖτος πολὺς καὶ
 15 οἶνος φοινίκων καὶ ὄξος ἐψητὸν ἀπὸ τῶν αὐτῶν. αὐταὶ δὲ αἱ βάλανοι τῶν φοινίκων οἶας μὲν ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἔστιν ἰδεῖν τοῖς οἰκέταις ἀπέκειντο, αἱ δὲ τοῖς δεσπότηταις ἀποκείμεναι ἦσαν ἀπόλεκτοι, θουμάσαι τοῦ κάλλους καὶ μεγέθους, ἡ δὲ ὄψις ἡλέκτρον οὐδὲν διέφερεν· τὰς δὲ τινὰς ξηραίνοντες τραγήματα ἀπετίθεισαν. καὶ ἦν καὶ παρὰ
 16 πότον ἡδὺ μὲν, κεφαλαλγὲς δέ. ἐνταῦθα καὶ τὸν ἐγκέφαλον τοῦ φοίνικος πρῶτον ἔφαγον οἱ στρατιῶται, καὶ οἱ πολλοὶ ἐθαύμασαν τό τε εἶδος καὶ τὴν ιδιότητα τῆς ἡδονῆς. ἦν δὲ σφόδρα καὶ τοῦτο κεφαλαλγὲς. ὁ δὲ φοῖνιξ ὅθεν ἐξαιρεθεῖη ὁ ἐγκέφαλος ὄλος ηὐαίνεται.
- 17 Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· καὶ παρὰ μεγάλου βασιλέως ἦκε Τισσαφέρνης καὶ ὁ τῆς βασιλείως γυναικὸς ἀδελφὸς καὶ ἄλλοι Πέρσαι τρεῖς· δοῦλοι δὲ πολλοὶ εἶποντο. ἐπεὶ δὲ ἀπήντησαν αὐτοῖς οἱ τῶν Ἑλλήνων στρατηγοί,
 18 ἔλεγε πρῶτος Τισσαφέρνης δι' ἑρμηνέως τοιάδε. «Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, γείτων οἰκῶ τῇ Ἑλλάδι, καὶ ἐπεὶ ὑμᾶς εἶδον εἰς πολλὰ καὶ ἀμήχανα πεπτωκότας, εὐρημα ἐποίησάμην εἴ πως δυναίμην παρὰ βασιλέως αἰτήσασθαι δοῦναι

Het voedselprobleem wordt opgelost.

Tissaphernes vraagt, waarom de Grieken de wapenen hebben opgenomen.

13. ἄρδαιν: - bevochtigen, irrigeren. — ἀφεικέναι: inf. perf. v. ἀφίημι.

14. ὅθεν: = ἐξ ὧν. — ὄξος ἐψητὸν: 'gekookte azijn', 'een door koken (van dadels) bereide zure drank'. 15. τοῖς οἰκέταις ἀπέκειντο: 'werden opzij gelegd voor slaven'. — κάλλους καὶ μεγέθους: genit. qualitatis. τραγήματα: 'als versnapering'. — ἀπετίθεισαν: activum van ἀπέκειντο. παρὰ πότον: 'bij drank', 'als borrelhapje'. — κεφαλαλγὲς: 'hoofdpijn verwekkend'. 16. τὸν ἐγκέφαλον τοῦ φοίνικος: 'het merg van de dadelpalm'. — ιδιότητα τῆς ἡδονῆς: 'bijzondere smaak'. — ηὐαίνεται: αὐαίνωμαι - verdrogen, verdroren.

- ἔμοι ἀποσῶσαι ὑμᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα. οἶμαι γὰρ ἂν οὐκ ἀχαρίστως μοι ἔχειν οὔτε πρὸς ὑμῶν οὔτε πρὸς τῆς πάσης
- 19 Ἑλλάδος. ταῦτα δὲ γνούς ἠτούμην βασιλέα, λέγων αὐτῷ ὅτι δικαίως ἂν μοι χαρίζοιτο, ὅτι αὐτῷ Κῦρόν τε ἐπιστρατεύοντα πρῶτος ἠγγεῖλα καὶ βοήθειαν ἔχων ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ ἀφικόμεν, καὶ μόνος τῶν κατὰ τοὺς Ἑλληνας τεταγμένων οὐκ ἔφυγον, ἀλλὰ διήλασα καὶ συνέμειξα βασιλεῖ ἐν τῷ ὑμετέρῳ στρατοπέδῳ ἕνθα βασιλεὺς ἀφίκετο, ἐπεὶ Κῦρον ἀπέκτεινε καὶ τοὺς ξὺν Κῦρῳ βαρβάρους ἐδίωξε σὺν τοῖσδε τοῖς παροῦσι νῦν μετ' ἐμοῦ, οἵπερ αὐτῷ εἰσι πιστότατοι. καὶ περὶ μὲν τούτων ὑπέσχετό μοι βουλευ-
- 20 σεσθαι· ἐρέσθαι δὲ με ὑμᾶς ἐκέλευεν ἐλθόντα τίνος ἕνεκεν ἐστρατεύσατε ἐπ' αὐτόν. καὶ συμβουλεύω ὑμῖν μετρίως ἀποκρίνασθαι, ἵνα μοι εὐπρακτότερον ᾦ, ἐάν τι δύναμαι ἀγαθὸν ὑμῖν παρ' αὐτοῦ διαπράξασθαι.»
- 21 Πρὸς ταῦτα μεταστάντες οἱ Ἕλληνες ἐβουλεύοντο· καὶ ἀπεκρίναντο, Κλέαρχος δ' ἔλεγεν· «Ἡμεῖς οὔτε συνήλθομεν ὡς βασιλεῖ πολεμήσοντες οὔτε ἐπορευόμεθα ἐπὶ βασιλέα, ἀλλὰ πολλὰς προφάσεις Κῦρος ἠύρισκεν, ὡς καὶ σὺ εὖ οἶσθα, ἵνα ὑμᾶς τε ἀπαρασκεύους λάβοι καὶ ἡμᾶς ἐνθάδε
- 22 ἀγάγοι. ἐπεὶ μέντοι ἤδη αὐτὸν ἐωρῶμεν ἐν δεινῷ ὄντα, ἠσχύνθημεν καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους προδοῦναι αὐτόν, ἐν
- 23 τῷ πρόσθεν χρόνῳ παρέχοντες ἡμᾶς αὐτοὺς εὖ ποιεῖν. ἐπεὶ δὲ Κῦρος τέθνηκεν, οὔτε βασιλεῖ ἀντιποιοῦμεθα τῆς ἀρχῆς οὔτ' ἔστιν ὅτου ἕνεκα βουλοίμεθα ἂν τὴν βασιλείως χώραν κακῶς ποιεῖν, οὐδ' αὐτὸν ἀποκτεῖναι ἂν ἐθέλοιμεν, πορευόμεθα δ' ἂν οἴκαδε, εἴ τις ἡμᾶς μὴ λυποίῃ· ἀδικοῦντα

*Antwoord van
Clearchus.*

18. οὐκ ἀχαρίστως μοι ἔχειν: 'dat mij geen dank onthouden wordt'; geformuleerd als litotes; 'ik denk dat ik op grote dankbaarheid mag rekenen van uw kant'. — ἔχειν: je zou hier ἔξιν verwachten. 19. κατὰ τοὺς Ἑλληνας: 'tegenover de Grieken'. — διήλασα: διελαύνω - 'te paard door de vijandelijke linies breken'. — περὶ μὲν τούτων: 'over die dingen', 'over mijn voorstel om de Grieken op hun terugtocht te begeleiden'.

- μέντοι πειρασόμεθα σὺν τοῖς θεοῖς ἀμύνασθαι· ἐὰν μέντοι
 τις ἡμᾶς καὶ εὖ ποιῶν ὑπάρχη, καὶ τούτου εἰς γε δύναμιν
 24 οὐχ ἠττησόμεθα εὖ ποιοῦντες.» ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· ἀκού-
 σας δὲ ὁ Τισσαφέρνης, «Ταῦτα,» ἔφη, «ἐγὼ ἀπαγγελῶ
 βασιλεῖ καὶ ὑμῖν πάλιν τὰ παρ' ἐκείνου· μέχρι δ' ἂν ἐγὼ
 ἦκω αἱ σπονδαὶ μενόντων· ἀγορὰν δὲ ἡμεῖς παρέξομεν.»
- 25 Καὶ εἰς μὲν τὴν ὑστεραίαν οὐχ ἦκεν· ὥσθ' οἱ Ἕλληνες
 ἐφρόντιζον· τῇ δὲ τρίτῃ ἡκων ἔλεγεν ὅτι διαπεπραγμένους
 ἦκοι παρὰ βασιλέως δοθῆναι αὐτῷ σφίξειν τοὺς Ἕλληνας,
 καίπερ πάνυ πολλῶν ἀντιλεγόντων ὡς οὐκ ἄξιον εἶη βασι-
 26 λεῖ ἀφείναι τοὺς ἐφ' ἑαυτὸν στρατευσαμένους. τέλος δὲ
 εἶπε· «Καὶ νῦν ἔξεστιν ὑμῖν πιστὰ λαβεῖν παρ' ἡμῶν ἢ μὴν
 φιλίαν παρέξειν ὑμῖν τὴν χώραν καὶ ἀδόλως ἀπάξειν εἰς
 τὴν Ἑλλάδα ἀγορὰν παρέχοντας· ὅπου δ' ἂν μὴ ἦ πρία-
 27 σθαι, λαμβάνειν ὑμᾶς ἐκ τῆς χώρας ἐάσομεν τὰ ἐπιτήδεια.
 ὑμᾶς δὲ αὖ ἡμῖν δεήσει ὁμόσαι ἢ μὴν πορεύσεσθαι ὡς διὰ
 φιλίας ἀσινῶς σῖτα καὶ ποτὰ λαμβάνοντας ὁπόταν μὴ
 ἀγορὰν παρέχωμεν, ἐὰν δὲ παρέχωμεν ἀγορὰν, ὠνουμένους
 28 ἔξειν τὰ ἐπιτήδεια. ταῦτα ἔδοξε, καὶ ὤμοσαν καὶ δεξιὰς
 ἔδοσαν Τισσαφέρνης καὶ ὁ τῆς βασιλέως γυναικὸς ἀδελφὸς
 τοῖς τῶν Ἑλλήνων στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς καὶ ἔλαβον
 29 παρὰ τῶν Ἑλλήνων. μετὰ δὲ ταῦτα Τισσαφέρνης εἶπε·
 «Νῦν μὲν δὴ ἄπειμι ὡς βασιλέα· ἐπειδὴν δὲ διαπράξωμαι ἢ
 δέομαι, ἤξω συσκευασάμενος ὡς ἀπάξω ὑμᾶς εἰς τὴν
 Ἑλλάδα καὶ αὐτὸς ἀπιὼν ἐπὶ τὴν ἑμαυτοῦ ἀρχήν.»

*Tissaphernes
 garandeert een
 veilige terugtocht
 naar Griekenland.*

---

23. εἰς γε δύναμιν: 'naar vermogen'. 25. ἐφρόντιζον: 'zich zorgen begonnen te maken'. 26. παρέξειν: bij de voorafgaande inf. was het logisch subject 'gij', bij deze en de volgende infinitivi is het logisch subject 'wij'. 28. ταῦτα ἔδοξε: 'dat werd besloten' (zowel door de Grieken als door de Perzen). 29. ἄπειμι... δέομαι: zou Tissaphernes hebben geblijft toen hij in § 25 zei ὅτι διαπεπραγμένους ἦκοι παρὰ βασιλέως δοθῆναι αὐτῷ σφίξειν τοὺς Ἕλληνας.

4.

1 Μετὰ ταῦτα περιέμενον Τισσαφέρην οἱ τε Ἕλληνες καὶ ὁ Ἀριαῖος ἐγγὺς ἀλλήλων ἐστρατοπεδευμένοι ἡμέρας πλείους ἢ εἴκοσιν. ἐν δὲ ταύταις ἀφικνοῦνται πρὸς Ἀριαῖον καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ ἄλλοι ἀναγκαῖοι καὶ πρὸς τοὺς σὺν ἐκείνῳ Περσῶν τινες, <οἱ> παρεδάγγουνόν τε καὶ δεξιὰς ἐνίοις παρὰ βασιλέως ἔφερον μὴ μνησικακήσειν βασιλέα αὐτοῖς τῆς σὺν Κύρῳ ἐπιστρατείας μηδὲ ἄλλου μηδενὸς τῶν παροικομένων. τούτων δὲ γιγνομένων ἐνδηλοὶ ἦσαν οἱ περὶ Ἀριαῖον ἦττον προσέχοντες τοῖς Ἕλλησι τὸν νοῦν· ὥστε καὶ διὰ τοῦτο τοῖς μὲν πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων οὐκ ἤρεσκον, ἀλλὰ προσιόντες τῷ Κλεάρχῳ ἔλεγον καὶ τοῖς ἄλλοις στρατηγοῖς· «Τί μένομεν; ἢ οὐκ ἐπιστάμεθα ὅτι βασιλεὺς ἡμᾶς ἀπολέσαι ἂν περὶ παντὸς ποιήσαιοτο, ἵνα καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι φόβος εἴη ἐπὶ βασιλέα μέγαν στρατεύειν; καὶ νῦν μὲν ἡμᾶς ὑπάγεται μένειν διὰ τὸ διεσπάρδαι αὐτοῦ τὸ στράτευμα· ἐπὶ δὲ πάλιν ἀλυσθῆ αὐτῷ ἢ στρατιά, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ ἐπιθήσεται ἡμῖν. ἴσως δὲ που ἢ ἀποσκάπτει τι ἢ ἀποτειχίζει, ὡς ἄπορος εἴη ἢ ὁδός. οὐ γάρ ποτε ἐκὼν γε βουλήσεται ἡμᾶς ἐλθόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπαγγεῖλαι ὡς ἡμεῖς τοσοῖδε ὄντες ἐνικῶμεν τὸν βασιλέα ἐπὶ ταῖς θύραις αὐτοῦ καὶ καταγελάσαντες ἀπήλθομεν. Κλεάρχος δὲ ἀπεκρίνατο τοῖς ταῦτα λέγουσιν· Ἐγὼ ἐνδυμοῦμαι μὲν καὶ ταῦτα πάντα· ἐννοῶ δ' ὅτι εἰ νῦν ἀπιμεν, δόξομεν ἐπὶ πολέμῳ ἀπιέναι καὶ παρὰ τὰς σπονδὰς ποιεῖν. ἔπειτα πρῶτον μὲν ἀγορὰν οὐδεὶς παρέξει ἡμῖν οὐδὲ ὄθεν ἐπισιτιούμεθα· αὖθις δὲ ὁ ἡγησόμενος οὐδεὶς ἔσται·

Ariaeus wordt door de Perzen bewerkt.

Ongerustheid en wantrouwen bij de Grieken over het gedrag van Ariaeus.

Clearchus voelt de situatie goed aan.

1. **παραδάγγουνόν**: παραδαγγύνω - bemoedigen, moed inspreken. **δεξιὰς**: 'beloften', 'erewoord'. — **μνησικακήσειν**: μνησικακέω - aanrekenen, kwalijk nemen. 2. **ἤρεσκον**: ἀρέσκω - bevallen, in de smaak vallen. 3. **ὑπάγεται**: 'probeert listig over te halen'. 4. **ἀποσκάπτει**: ἀποσκαπτέω - door een gracht versperren. 5. **ἐνδυμοῦμαι**: - overwegen, bedenken. **οὐδὲ ὄθεν ἐπισιτιούμεθα**: sc. ἔχομεν.

καὶ ἅμα ταῦτα ποιοῦντων ἡμῶν εὐθύς Ἀριαῖος ἀφεστήξει·
 ὥστε φίλος ἡμῖν οὐδείς λελείψεται, ἀλλὰ καὶ οἱ πρόσθεν
 6 ὄντες πολέμιοι ἡμῖν ἔσονται. ποταμὸς δ' εἰ μὲν τις καὶ
 ἄλλος ἄρα ἡμῖν ἔστι διαβατέος οὐκ οἶδα· τὸν δ' οὖν Εὐφρά-
 την ἴσμεν ὅτι ἀδύνατον διαβῆναι κωλύοντων πολεμίων. οὐ
 μὲν δὴ, ἂν μάχεσθαι γε δέη, ἵππεῖς εἰσὶν ἡμῖν ξύμμαχοι,
 τῶν δὲ πολεμίων ἵππεῖς εἰσὶν [οἱ] πλείστοι καὶ πλείστου
 ἄξιοι· ὥστε νικῶντες μὲν τίνα ἂν ἀποκτείναιμεν; ἤττωμέ-
 7 ων δὲ οὐδένα οἶόν τε σωθῆναι. ἐγὼ μὲν οὖν βασιλέα, ᾧ
 οὕτω πολλὰ ἔστι τὰ σύμμαχα, εἴπερ προθυμεῖται ἡμᾶς
 ἀπολέσαι, οὐκ οἶδα ὅ τι δεῖ αὐτὸν ὁμόσαι καὶ δεξιὰν δοῦναι
 καὶ θεοὺς ἐπιροκῆσαι καὶ τὰ ἑαυτοῦ πιστὰ ἄπιστα ποιῆσαι
 "Ἐλλησί τε καὶ βαρβάροις.» τοιαῦτα πολλὰ ἔλεγεν.
 8 Ἐν δὲ τούτῳ ἦκε Τισσαφέρνης ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν
 ὡς εἰς οἶκον ἀπιὼν καὶ Ὀρόντας τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν· ἦγγε
 9 δὲ καὶ τὴν θυγατέρα τὴν βασιλέως ἐπὶ γάμφῳ. ἐντεῦθεν δὲ
 ἦδη Τισσαφέρνους ἡγουμένου καὶ ἀγορὰν παρέχοντος
 ἐπορεύοντο· ἐπορεύετο δὲ καὶ Ἀριαῖος τὸ Κύρου βαρβαρικὸν
 ἔχων στράτευμα ἅμα Τισσαφέρνει καὶ Ὀρόντα καὶ ξυνε-
 10 στρατοπεδεύετο σὺν ἐκείνοις. οἱ δὲ Ἕλληνες ὑφορῶντες
 τούτους αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἐχώρου ἡγεμόνας ἔχοντες.
 ἐστρατοπεδεύοντο δὲ ἐκάστοτε ἀπέχοντες ἀλλήλων παρα-
 σάγγην καὶ πλέον· ἐφυλάττοντο δὲ ἀμφοτέροι ὥσπερ
 11 πολεμίους ἀλλήλους, καὶ εὐθύς τοῦτο ὑποψίαν παρεῖχεν.

De legers vertreken. Onderling wantrouwen.

ἀφεστήξει: 'zal zich van ons distantiëren'. — οἱ πρόσθεν ὄντες: sc. φίλοι.
 6. οἶόν τε σωθῆναι: sc. ἐστίν. 7. ὁμόσαι καὶ δεξιὰν δοῦναι καὶ θεοὺς
 ἐπιροκῆσαι: wonderlijk geformuleerd; de gedachte is: als de koning ons te
 gronde wil richten — en dat hij dat wil is zeker — waarom wil hij dan
 onder ede een verdrag met ons sluiten om vervolgens meeneed te plegen?
 τὰ ἑαυτοῦ πιστὰ ἄπιστα ποιῆσαι: 'zijn geloofwaardigheid schenden'.
 8. Ὀρόντας: satraap van Armenië, evenals zijn I, 6 na verraad ter dood
 veroordeelde naamgenoot, tot de hoogste Perziche adel behorend. — ἦγγε:
 subj. Tissaphernes of Orontas? argument voor het eerste Diodorus 14, 26,
 5, voor het tweede met meer gezag Plutarchus, Vita Artax. 27. 10. ἐφυ-
 λάττοντο... ἀλλήλους: 'zij hielden elkaar in het oog'.

ένιστε δὲ καὶ ξυλιζόμενοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ καὶ χόρτον καὶ ἄλλα τοιαῦτα ξυλλέγοντες πληγὰς ἐνέτεινον ἀλλήλοισ· ὥστε καὶ τοῦτο ἔχθραν παρείχε.

- 12 Διελθόντες δὲ τρεῖς σταθμούς ἀφίκοντο πρὸς τὸ Μηθίας καλούμενον τεῖχος, καὶ παρῆλθον εἴσω αὐτοῦ. ἦν δὲ ἀκκοδομημένον πλίνδοις ὀπταῖς ἐν ἀσφάλτῳ κειμέναις, εὖρος εἴκοσι ποδῶν, ὕψος δὲ ἑκατόν· μῆκος δ' ἐλέγετο εἶναι εἴκοσι παρασάγγαι· ἀπέχει δὲ Βαβυλῶνος οὐ πολὺ. *De Medische muur.*
- 13 Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμούς δύο παρασάγγας ὀκτώ· καὶ διέβησαν διώρυχας δύο, τὴν μὲν ἐπὶ γεφύρας, τὴν δὲ ἐξευγμένην πλοίοις ἐπτά· αὗται δ' ἦσαν ἀπὸ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ· κατετέμνητο δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ τάφροι ἐπὶ τὴν χώραν, αἱ μὲν πρῶται μεγάλαι, ἔπειτα δὲ ἐλάττους· τέλος δὲ καὶ μικροὶ ὄχετοί, ὥσπερ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐπὶ τὰς μελίνας· καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Τίγρητα ποταμόν· πρὸς ᾧ πόλις ἦν μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος ἣ ὄνομα *Aankomst bij de Tigris.*
- 14 Σιττάκη, ἀπέχουσα τοῦ ποταμοῦ σταδίου πεντεκαίδεκα· οἱ μὲν οὖν Ἑλληνας παρ' αὐτὴν ἐσκήνησαν ἐγγὺς παραδείσου μεγάλου καὶ καλοῦ καὶ δασέος παντοίων δένδρων, οἱ δὲ βάρβαροι διαβεβηκότες τὸν Τίγρητα· οὐ μέντοι καταφανεῖς ἦσαν.
- 15 Μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον ἔτυχον ἐν περιπάτῳ ὄντες πρὸ τῶν ὀπλων Πρόξενος καὶ Ξενοφῶν· καὶ προσελθὼν ἄνθρωπός τις ἠρώτησε τοὺς προφύλακας ποῦ ἂν ἴδοι Πρόξενον ἢ Κλέαρχον· Μένωνα δὲ οὐκ ἐζήτει, καὶ ταῦτα παρ' Ἀριαίου *Voert Ariaeus iets in het schild?*

11. *ξυλιζόμενοι*: 'hout sprokkelend'. 12. *πλίνδοις ὀπταῖς*: 'met gebakken tichels'. — *ἐν ἀσφάλτῳ κειμέναις*: 'gemetseld met asphalt'. 13. *ὄχετοί*: 'greppels'. — *ἐπὶ τὰς μελίνας*: 'naar de gierstveldes'. — *σταδίου πεντεκαίδεκα*: 2,75 km. 15. *πρὸ τῶν ὀπλων*: 'voor het kamp', 'net buiten de legerplaats' — *τοὺς προφύλακας*: 'mannen van de voorpost', acc. plur. v. *προφύλαξι*, -ακος, plur. -ακαι - voorpost, vooruitgeschoven schildwacht. — *Μένωνα δὲ οὐκ ἐζήτει*: 'M. vroeg hij niet te spreken'. *καὶ ταῦτα*: 'en dat terwijl hij... '.

- 16 ὡν τοῦ Μένωνος ξένου. ἐπεὶ δὲ Πρόξενος εἶπεν ὅτι «αὐτός
 εἰμι ὃν ζητεῖς,» εἶπεν ὁ ἄνθρωπος τάδε. «Ἐπεμψέ με
 Ἀριαῖος καὶ Ἀρτάοζος, πιστοὶ ὄντες Κύρῳ καὶ ὑμῖν εὖνοι,
 καὶ κελεύουσι φυλάττεσθαι μὴ ὑμῖν ἐπιθῶνται τῆς νυκτός
 οἱ βάρβαροι· ἔστι δὲ στράτευμα πολὺ ἐν τῷ πλησίον παρα-
 17 δείσῳ. καὶ παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ
 πέμψαι κελεύουσι φυλακὴν, ὡς διανοεῖται αὐτὴν λῦσαι
 Τισσαφέρνης τῆς νυκτός, εἰὰν δύνηται, ὡς μὴ διαβῆτε ἀλλ’
 18 ἐν μέσῳ ἀποληφθῆτε τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς διώρυχος.»
 ἀκούσαντες ταῦτα ἄγουσιν αὐτὸν παρὰ τὸν Κλέαρχον καὶ
 φράζουσιν ἃ λέγει. ὁ δὲ Κλέαρχος ἀκούσας ἐταράχθη
 σφόδρα καὶ ἐφοβεῖτο.
- 19 Νεανίσκος δὲ τις τῶν παρόντων ἐννοήσας εἶπεν ὡς οὐκ
 ἀκόλουθα εἶη τό τε ἐπιθῆσεσθαι καὶ λύσειν τὴν γέφυραν.
 δῆλον γὰρ ὅτι ἐπιτιθεμένους ἢ νικᾶν δεήσει ἢ ἡττᾶσθαι.
 εἰὰν μὲν οὖν νικῶσι, τί δεῖ λύειν αὐτοὺς τὴν γέφυραν; οὐδὲ
 γὰρ ἂν πολλαὶ γέφυραι ὧσιν ἔχοιμεν ἂν ὅποι φυγόντες
 20 ἡμεῖς σωθῶμεν. εἰὰν δὲ ἡμεῖς νικῶμεν, λελυμένης τῆς
 γεφύρας οὐχ ἔξουσιν ἐκεῖνοι ὅποι φύγωσιν· οὐδὲ μὴν βοηθῆ-
 σαι πολλῶν ὄντων πέραν οὐδεὶς αὐτοῖς δυνήσεται λελυμέ-
 21 νης τῆς γεφύρας. ἀκούσας δὲ ὁ Κλέαρχος ταῦτα ἤρετο τὸν
 ἄγγελον πόση τις εἶη χώρα ἢ ἐν μέσῳ τοῦ Τίγρητος καὶ
 τῆς διώρυχος. ὁ δὲ εἶπεν ὅτι πολλὴ καὶ κῶμαι ἔνεισι καὶ
 22 πόλεις πολλαὶ καὶ μεγάλαι. τότε δὴ καὶ ἐγνώσθη ὅτι οἱ
 βάρβαροι τὸν ἄνθρωπον ὑποπέμψειαν, ὀκνοῦντες μὴ οἱ
 Ἕλληνες διελόντες τὴν γέφυραν μείναιεν ἐν τῇ νήσῳ
 ἐρύματα ἔχοντες ἔνθεν μὲν τὸν Τίγρητα, ἔνθεν δὲ τὴν
 διώρυχα· τὰ δ’ ἐπιτήθεια ἔχοιεν ἐκ τῆς ἐν μέσῳ χώρας

*Een jonge Griek
 bewijst de onwaar-
 schijnlijkheid van
 een nachtelijke
 overval.*

16. ὅτι: vaak als introductie van directe rede. 19. νεανίσκος δὲ τις: in ieder geval bedoelt Xenophon met deze jonge man iemand die net als hij intellectueel (filosofisch) geschoold is; misschien bedoelt Xenophon, net als in II, 1, 12 zichzelf. 20. πολλῶν ὄντων: sc. συμμάχων. 22. ὑποπέμψειαν: ‘met een heimelijk plan gestuurd hadden’.

πολλῆς καὶ ἀγαθῆς οὐσης καὶ τῶν ἐργασομένων ἐνότων· εἶτα δὲ καὶ ἀποστροφὴ γένοιτο εἴ τις βούλοιο βασιλέα κακῶς ποιεῖν.

- 23 Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνεπαύοντο· ἐπὶ μέντοι τὴν γέφυραν ὅμως φυλακὴν ἔπεμψαν· καὶ οὔτε ἐπέθετο οὐδείς οὐδαμῶθεν οὔτε πρὸς τὴν γέφυραν οὐδείς ἦλθε τῶν πολεμίων, ὡς οἱ
24 φυλάττοντες ἀπήγγελλον. ἐπειδὴ δὲ ἔως ἐγένετο, διέβαινον τὴν γέφυραν ἐξευγμένην πλοίοις τριάκοντα καὶ ἑπτὰ ὡς οἶόν τε μάλιστα πεφυλαγμένως· ἐξήγγελλον γὰρ τινες τῶν παρὰ Τισσαφέρνηους Ἑλλήνων ὡς διαβαινόντων μέλλοιεν ἐπιδήσασθαι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ψευδῆ ἦν· διαβαινόντων μέντοι ὁ Γλοῦς [αὐτῶν] ἐπεφάνη μετ' ἄλλων σκοπῶν εἰ διαβαίνοιεν τὸν ποταμόν· ἐπειδὴ δὲ εἶδεν, ὥχρετο ἀπελαύων.

De Grieken trekken over de Tigris.

- 25 Ἀπὸ δὲ τοῦ Τίγρητος ἐπορεύθησαν σταδμοὺς τέτταρας παρασάγγας εἴκοσιν ἐπὶ τὸν Φύσκον ποταμόν, τὸ εὖρος πλέθρον· ἐπὴν δὲ γέφυρα· καὶ ἐνταῦθα ὤκειτο πόλις μεγάλη ὄνομα Ὀπις· πρὸς ἣν ἀπήντησε τοῖς Ἑλλησιν ὁ Κύρου καὶ Ἀρταξέρξου νόθος ἀδελφὸς ἀπὸ Σούσων καὶ Ἐκβατάνων στρατιὰν πολλὴν ἄγων ὡς βοηθήσων βασιλεῖ· καὶ ἐπιστήσας τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα παρερχομένους τοὺς Ἑλληνας ἐθεώρει. ὁ δὲ Κλέαρχος ἠγεῖτο μὲν εἰς δύο, ἐπορεύετο δὲ ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε ἐφιστάμενος· ὅσον δὲ [ἂν] χρόνον τὸ ἠγούμενον τοῦ στρατεύματος ἐπιστήσειε, τοσούτον ἦν ἀνάγκη χρόνον δι' ὅλου τοῦ στρατεύματος γίγνεσθαι τὴν ἐπίστασιν· ὥστε τὸ στράτευμα καὶ αὐτοῖς τοῖς Ἑλλησι δόξαι πάμπολυ εἶναι, καὶ τὸν Πέρσην ἐκπεπληχθῆναι θεωροῦντα.

Voortzetting van de tocht.

- 27 Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν διὰ τῆς Μηδίας σταδμοὺς ἐρήμους ἕξ παρασάγγας τριάκοντα εἰς τὰς Παρυσάτιδος κόμας τῆς Κύρου καὶ βασιλέως μητρός. ταύτας Τισσαφέρνη

De Grieken plunderen enkele dorpen.

ἀποστροφή: - toevluchtsoord. 24. πεφυλαγμένως: - behoedzaam.

νης Κύρω ἐπεγγελῶν διαρπάσαι τοῖς Ἑλλησιν ἐπέτρεψε πλὴν ἀνδραπόδων. ἐνῆν δὲ σῖτος πολὺς καὶ πρόβατα καὶ ἄλλα χρήματα.

- 28 Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταδμοὺς ἐρήμους τέτταρας παρασάγγας εἴκοσι τὸν Τίγρητα ποταμὸν ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες. ἐν δὲ τῷ πρώτῳ σταδμῷ πέραν τοῦ ποταμοῦ πόλις ὠκεῖτο μεγάλη καὶ εὐδαίμων ὄνομα Καιναί, ἐξ ἧς οἱ βάρβαροι διῆγον ἐπὶ σχεδίαις διφθερίαις ἄρτους, τυρούς, οἶνον.

---

27. ἐπεγγελῶν: soms heeft het partic. praesentis een finale kleuring; ἐπεγγελάω τιμι - bespotten. 28. ἐπὶ σχεδίαις διφθερίαις: 'op vlotten bestaande uit met lucht gevulde leren zakken'.

5.

- 1 Μετὰ ταῦτα ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Ζαπάταν ποταμόν, τὸ
 εὔρος τεττάρων πλέθρων. καὶ ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας
 τρεῖς· ἐν δὲ ταύταις ὑποψίαί μὲν ἦσαν, φανερὰ δὲ οὐδεμία
 2 ἐφαίνετο ἐπιβουλῇ. ἔδοξεν οὖν τῷ Κλεάρχῳ ξυγγενέσθαι
 τῷ Τισσαφέρνει καὶ εἶ πως δύναιτο παῦσαι τὰς ὑποψίας
 πρὶν ἐξ αὐτῶν πόλεμον γενέσθαι. καὶ ἔπεμψέν τινα ἐροῦντα
 ὅτι ξυγγενέσθαι αὐτῷ χρήζει.
- 3 Ὁ δὲ ἐτοιμῶς ἐκέλευεν ἤκειν. ἐπειδὴ δὲ ξυνῆλθον, λέγει
 ὁ Κλεάρχος τάδε. «Ἐγώ, ὦ Τισσαφέρνη, οἶδα μὲν ἡμῖν
 ὄρκους γεγεννημένους καὶ δεξιὰς δεδομένας μὴ ἀδικήσειν
 ἀλλήλους· φυλαττόμενον δὲ σέ τε ὄρω ὡς πολεμίους ἡμᾶς
 4 καὶ ἡμεῖς ὀρῶντες ταῦτα ἀντιφυλαττόμεθα. ἐπεὶ δὲ
 σκοπῶν οὐ δύναμαι οὔτε σὲ αἰσδέσθαι πειρώμενον ἡμᾶς
 κακῶς ποιεῖν ἐγώ τε σαφῶς οἶδα ὅτι ἡμεῖς γε οὐδὲ ἐπινοοῦ-
 μεν τοιοῦτον οὐδέν, ἔδοξέ μοι εἰς λόγους σοι ἔλθεῖν, ὅπως εἰ
 5 δυναίμεθα ἐξέλοιμεν ἀλλήλων τὴν ἀπιστίαν. καὶ γὰρ οἶδα
 ἀνθρώπους ἤδη τοὺς μὲν ἐκ διαβολῆς τοὺς δὲ καὶ ἐξ ὑπο-
 ψίας οἱ φοβηθέντες ἀλλήλους φθάσαι βουλόμενοι πρὶν
 παθεῖν ἐποίησαν ἀνήκεστα κακὰ τοὺς οὔτε μέλλοντας οὔτ'
 6 αὖ βουλομένους τοιοῦτον οὐδέν. τὰς οὖν τιαύτας ἀγνωμο-
 σύνας νομίζων συνουσίαις μάλιστα παύεσθαι ἤκω καὶ
 7 διδάσκειν σε βούλομαι ὡς σὺ ἡμῖν οὐκ ὀρθῶς ἀπιστεῖς.
 πρῶτον μὲν γὰρ καὶ μέγιστον οἱ θεῶν ἡμᾶς ὄρκοι κωλύουσι
 πολεμίους εἶναι ἀλλήλοις· ὅστις δὲ τούτων σύνοιδεν αὐτῷ
 παρημεληκῶς, τοῦτον ἐγὼ οὔποτ' ἂν εὐδαιμονίσαιμι. τὸν
 γὰρ θεῶν πόλεμον οὐκ οἶδα οὔτ' ἀπὸ ποίου ἂν τάχους οὔτε
 ὅποι ἂν τις φεύγων ἀποφύγοι οὔτ' εἰς ποῖον ἂν σκότος

*Onderhoud van
 Clearchus en
 Tissaphernes.*

*Redevoering van
 Clearchus.*

1. **ἐπιβουλῇ**: - hinderlaag, aanslag, complot, samenzwering, het beramen van een arglistige aanval. 2. **παῦσαι**: niet te koppelen aan δύναιτο maar aan ἔδοξεν. 3. **ἤκειν**: verzwegen logisch subject Clearchus. 4. **ἀπιστίαν**: variërend synoniem v. ὑποψία. 6. **ἀγνωμοσύνας**: 'misverstanden'.

ἀποδραΐη οὐδ' ὅπως ἂν εἰς ἐχυρὸν χωρίον ἀποσταίη. πάντη
 γὰρ πάντα τοῖς θεοῖς ὑποχα καὶ πάντων ἴσον οἱ θεοὶ
 8 κρατοῦσι. περὶ μὲν δὴ τῶν θεῶν τε καὶ τῶν ὄρκων οὕτω
 γινώσκω, παρ' οὓς ἡμεῖς τὴν φιλίαν συνδέμενοι κατεδέ-
 μεθα· τῶν δ' ἀνθρωπίνων σὲ ἐγὼ ἐν τῷ παρόντι νομίζω
 9 μέγιστον εἶναι ἡμῖν ἀγαθόν. σὺν μὲν γὰρ σοὶ πᾶσα μὲν
 ὁδὸς εὐπορος, πᾶς δὲ ποταμὸς διαβατός, τῶν τε ἐπιτηδείων
 οὐκ ἀπορία· ἄνευ δὲ σοῦ πᾶσα μὲν διὰ σκότους ἢ ὁδός·
 οὐδὲν γὰρ αὐτῆς ἐπιστάμεθα· πᾶς δὲ ποταμὸς δύσπορος,
 πᾶς δὲ ὄχλος φοβερός, φοβερώτατον δ' ἐρημία· μεστή γὰρ
 10 πολλῆς ἀπορίας ἐστίν. εἰ δὲ δὴ καὶ μανέντες σε κατακτεί-
 ναιμεν, ἄλλο τι ἂν ἢ τὸν εὐεργέτην κατακτείναντες πρὸς
 βασιλέα τὸν μέγιστον ἔφεδρον ἀγωνιζοίμεθα; ὅσων δὲ δὴ
 καὶ οἶων ἂν ἐλπίδων ἑμαυτὸν στερῆσαιμι, εἰ σέ τι κακὸν
 11 ἐπιχειρήσαιμι ποιεῖν, ταῦτα λέξω. ἐγὼ γὰρ Κῦρον ἐπεθύ-
 μησά μοι φίλον γενέσθαι, νομίζων τῶν τότε ικανώτατον
 εἶναι εἶ ποιεῖν ὃν βούλοιο· σὲ δὲ νῦν ὁρῶ τὴν τε Κύρου
 δύναμιν καὶ χώραν ἔχοντα καὶ τὴν σαυτοῦ [χώραν] σώ-
 ζοντα, τὴν δὲ βασιλέως δύναμιν, ἣ Κῦρος πολεμία ἐχρήτο,
 12 σοὶ ταύτην ξύμμαχον οὔσαν. τούτων δὲ τοιούτων ὄντων
 τίς οὕτω μαίνεται ὅστις οὐ βούλεται σοὶ φίλος εἶναι; ἀλλὰ
 μὴν ἐρῶ γὰρ καὶ ταῦτα ἐξ ὧν ἔχω ἐλπίδας καὶ σὲ βουλή-
 13 σσθαι φίλον ἡμῖν εἶναι. οἶδα μὲν γὰρ ὑμῖν Μυσοῦς
 λυπηροὺς ὄντας, οὓς νομίζω ἂν σὺν τῇ παρούσῃ δυνάμει
 ταπεινοὺς ὑμῖν παρασχεῖν· οἶδα δὲ καὶ Πισίδας· ἀκούω δὲ
 καὶ ἄλλα ἔθνη πολλὰ τοιαῦτα εἶναι, ἃ οἶμαι ἂν παῦσαι
 ἐνοχλοῦντα ἀεὶ τῇ ὑμετέρῃ εὐδαιμονίᾳ. Αἰγυπτίους δέ, οἷς
 μάλιστα ὑμᾶς γινώσκω τεθυμωμένους, οὐχ ὁρῶ ποία

7. εἰς ἐχυρὸν χωρίον ἀποσταίη: εἰς ἐχ. χωρ. ἀφίσταμαι - zich in een versterkte / veilige burcht onttrekken (aan de toorn der goden). 8. κατεδέμεθα: 'gedeponeerd hebben', 10. ἄλλο τι ἂν ἢ: Lat. *nonne*. ἔφεδρον ἀγωνιζοίμεθα: πρὸς ἔφεδρον ἀγωνίζεσθαι - het opnemen tegen / zich meten met de reservespeler. 13. λυπηροὺς: 'hinderlijk'. — ταπεινοὺς: 'onderworpen'. — ἐνοχλοῦντα: = λυπηρὰ ὄντα.

- δυνάμει συμμάχῳ χρησάμενοι μᾶλλον ἂν κολάσαισθε τῆς
 14 νῦν σὺν ἐμοὶ οὔσης. ἀλλὰ μὴν ἔν γε τοῖς πέριξ οἰκοῦσι σὺ
 εἰ μὲν βούλοιο φίλος ὡς μέγιστος ἂν εἴης, εἰ δέ τις σε
 λυποίῃ, ὡς δεσπότης <ἂν> ἀναστρέφοιο ἔχων ἡμᾶς ὑπερέ-
 15 χάριτος ἦν σωθέντες ὑπὸ σοῦ σοὶ ἂν ἔχοιμεν δικαίως. ἐμοὶ
 μὲν ταῦτα πάντα ἐνδυμουμένῳ οὕτω δοκεῖ θάυμαστον εἶναι
 τὸ σέ ἡμῖν ἀπιστεῖν ὥστε καὶ ἥδιστ' ἂν ἀκούσαιμι τὸ
 ὄνομα τίς οὕτως ἐστὶ δεινὸς λέγειν ὥστε σε πείσαι λέγων
 ὡς ἡμεῖς σοὶ ἐπιβουλεύομεν.» Κλέαρχος μὲν οὖν τοσαῦτα
 εἶπε· Τισσαφέρνης δὲ ᾧδὲ ἀπημείφθη.
- 16 Ἄλλ' ἤδομαι μὲν, ᾧ Κλέαρχε, ἀκούων σου φρονίμους
 λόγους· ταῦτα γὰρ γινώσκων εἴ τι ἐμοὶ κακὸν βουλευοίς,
 ἅμα ἂν μοι δοκεῖς καὶ σαυτῷ κακόνους εἶναι. ὡς δ' ἂν
 17 μάθῃς ὅτι οὐδ' ἂν ὑμεῖς δικαίως οὔτε βασιλεῖ οὔτ' ἐμοὶ
 ἀπιστοίητε, ἀντάκουσον. εἰ γὰρ ὑμᾶς ἐβουλόμεθα ἀπολέ-
 18 σαι, πότερά σοι δοκοῦμεν ἰπέων πλήθους ἀπορεῖν ἢ πεζῶν
 ἢ ὀπλίσεως ἐν ἧ ὑμᾶς μὲν βλέπτειν ἱκανοὶ εἴημεν ἂν,
 18 ἀντιπάσχειν δὲ οὐδεὶς κίνδυνος; ἀλλὰ χωρίων ἐπιτηδείων
 ὑμῖν ἐπιτίθεσθαι ἀπορεῖν ἂν σοὶ δοκοῦμεν; οὐ τοσαῦτα μὲν
 πεδία ἂ ὑμεῖς φίλια ὄντα σὺν πολλῷ πόνῳ διαπορεύεσθε,
 τοσαῦτα δὲ ὄρη ὄρατε ὑμῖν ὄντα πορευτέα, ἂ ἡμῖν ἔξεστι
 προκαταλαβοῦσιν ἄπορα ὑμῖν παρέχειν, τοσοῦτοι δ' εἰσὶ
 ποταμοὶ ἐφ' ὧν ἔξεστιν ἡμῖν ταμιεύεσθαι ὁπόσοις ἂν ὑμῶν
 19 πασι διαβαίητε, εἰ μὴ ἡμεῖς ὑμᾶς διαπορεύοιμεν. εἰ δ' ἐν
 πᾶσι τούτοις ἠττώμεθα, ἀλλὰ τό γέ τοι πῦρ κρεῖττον τοῦ
 καρποῦ ἐστιν· ὃν ἡμεῖς δυναίμεθ' ἂν κατακαύσαντες λιμὸν

Redevoering van
Tissaphernes.

14. τῆς χάριτος: sc. ἔνεκα. 15. ἥδιστ' ἂν ἀκούσαιμι: Clearchus weet natuurlijk heel goed dat het Meno is die hem bij Tissaphernes in een verkeerd daglicht stelt. — τὸ ὄνομα τίς: τὸ ὄνομα τούτου τοῦ ἀνδρός, ὅς... . ἀπημείφθη: aor. pass. v. ἀπαμείβομαι - antwoorden. 18. ταμιεύεσθαι: - controleren, organiseren, regelen, doseren.

- 20 ὑμῖν ἀντιτάξαι, ᾧ ὑμεῖς οὐδ' εἰ πάνυ ἀγαθοὶ εἴητε μάχε-
 σθαι ἂν δύναισθε. πῶς ἂν οὖν ἔχοντες τοσοῦτους πόρους
 πρὸς τὸ ὑμῖν πολεμεῖν, καὶ τούτων μηδένα ἡμῖν ἐπικίνδυνον,
 21 ἔπειτα ἐκ τούτων πάντων τοῦτον ἂν τὸν τρόπον ἐξελοί-
 μεθα ὃς μόνος μὲν πρὸς θεῶν ἀσεβής, μόνος δὲ πρὸς
 ἀνθρώπων αἰσχυρός; παντάπασι δὲ ἀπόρων ἐστὶ καὶ ἀμη-
 χάνων καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἐχομένων, καὶ τούτων πονηρῶν,
 οἵτινες ἐθέλουσι δι' ἐπιτοκίας τε πρὸς θεοὺς καὶ ἀπιστίας
 πρὸς ἀνθρώπους πράττειν τι. οὐχ οὕτως ἡμεῖς, ᾧ Κλέαρχε,
 22 οὔτε ἀλόγιστοι οὔτε ἡλίθιοι ἐσμεν. ἀλλὰ τί δὴ ὑμᾶς ἐξὸν
 ἀπολέσαι οὐκ ἐπὶ τοῦτο ἤλθομεν; εὖ ἴσθι ὅτι ὁ ἐμὸς ἔρωσ
 τούτου αἴτιος τὸ τοῖς Ἑλλησιν ἐμὲ πιστὸν γενέσθαι, καὶ ᾧ
 Κῦρος ἀνέβη ξενικῶ δια μισθοδοσίας πιστεῦων τούτῳ ἐμὲ
 23 καταβῆναι δι' εὐεργεσίαν ἰσχυρόν. ὅσα δ' ἐμοὶ χρήσιμοι
 ὑμεῖς ἐστε τὰ μὲν καὶ σὺ εἶπας, τὸ δὲ μέγιστον ἐγὼ οἶδα·
 τὴν μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τιάραν βασιλεῖ μόνῳ ἔξεστιν
 ὀρθὴν ἔχειν, τὴν δ' ἐπὶ τῇ καρδίᾳ ἴσως ἂν ὑμῶν παρόντων
 καὶ ἕτερος εὐπετώσ ἔχοι.
 24 Ταῦτα εἰπὼν ἔδοξε τῷ Κλεάρχῳ ἀληθῆ λέγειν· καὶ
 εἶπεν· Οὐκοῦν, ἔφη, οἵτινες τοιούτων ἡμῖν εἰς φιλίαν
 ὑπαρχόντων πειρῶνται διαβάλλοντες ποιῆσαι πολεμίους
 25 ἡμᾶς ἄξιοι εἰσι τὰ ἔσχατα παθεῖν; Καὶ ἐγὼ μὲν γε, ἔφη ὁ
 Τισσαφέρνης, εἰ βούλεσθέ μοι οἷ τε στρατηγοὶ καὶ οἱ
 λοχαγοὶ ἐλθεῖν, ἐν τῷ ἐμφανεῖ λέξω τοὺς πρὸς ἐμὲ λέγον-

*Clearchus neemt de
 uitnodiging van
 Tissaphernes aan.*

22. ἐξὸν: acc. abs. — ἔρωσ τούτου αἴτιος: zowel ἔρωσ als αἴτιος kunnen een genitivus bij zich hebben; hier is τούτου afhankelijk van αἴτιος. τὸ... ἐμὲ πιστὸν γενέσθαι: geeft de inhoud weer van ἔρωσ - 'vurig verlangen'. — τούτῳ: sc. τῷ ξενικῶ. 23. τὴν δ' ἐπὶ τῇ καρδίᾳ ἴσως ἂν: wat Tissaphernes met deze opmerkelijke ontboezeming bedoelt staat ter discussie; niet waarschijnlijk is dat hij daadwerkelijk de ambitie had met hulp van de Grieken Artaxerxes van de troon te stoten om zelf daarop vervolgens plaats te nemen, eerder dat hij wel die indruk wilde wekken om de Griekse bevelhebbers wier ondergang hij reeds beoogde op het verkeerde been te zetten. — καὶ ἕτερος: Tissaphernes bedoelt καὶ ἐγώ. εὐπετώσ ἔχοι: vul aan ὀρθὴν.

26 τας ὡς σὺ ἐμοὶ ἐπιβουλεύεις καὶ τῇ σὺν ἐμοὶ στρατιᾷ.
 Ἐγὼ δέ, ἔφη ὁ Κλέαρχος, ἄξω πάντας, καὶ σοὶ αὖ δη-
 27 λώσω ὄφεν ἐγὼ περὶ σοῦ ἀκούω. ἐκ τούτων δὴ τῶν λόγων
 ὁ Τισσαφέρνης φιλοφρονούμενος τότε μὲν μένειν τε αὐτὸν
 ἐκέλευε καὶ σύνδειπνον ἐποιήσατο.

Τῇ δὲ ὑστεραία ὁ Κλέαρχος ἐλθὼν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον
 δῆλός τ' ἦν πάνυ φιλικῶς οἴμενος διακεῖσθαι τῷ Τισσα-
 φέρνει καὶ ἃ ἔλεγεν ἐκεῖνος ἀπήγγελλεν, ἔφη τε χρῆναι
 ἰέναι παρὰ Τισσαφέρην οὓς ἐκέλευεν, καὶ οἱ ἂν ἐλεγχθῶσι
 διαβάλλοντες τῶν Ἑλλήνων, ὡς προδότας αὐτοὺς καὶ
 28 κακόνους τοῖς Ἑλλησιν ὄντας τιμωρηθῆναι. ὑπόπτειε δὲ
 εἶναι τὸν διαβάλλοντα Μένωνα, εἰδὼς αὐτὸν καὶ συγγεγε-
 νημένον Τισσαφέρνει μετ' Ἀριαίου καὶ στασιάζοντα αὐτῷ
 καὶ ἐπιβουλεύοντα, ὅπως τὸ στράτευμα ἅπαν πρὸς αὐτὸν
 29 λαβῶν φίλος ἦ Τισσαφέρνει. ἐβούλετο δὲ καὶ Κλέαρχος
 ἅπαν τὸ στράτευμα πρὸς ἑαυτὸν ἔχειν τὴν γνώμην καὶ τοὺς
 παραλυποῦντας ἐκποδῶν εἶναι. τῶν δὲ στρατιωτῶν ἀντέλε-
 γόν τινες αὐτῷ μὴ ἰέναι πάντας τοὺς λοχαγοὺς καὶ στρα-
 30 τηγοὺς μηδὲ πιστεύειν Τισσαφέρνει. ὁ δὲ Κλέαρχος ἰσχυ-
 ρῶς κατέτεινεν, ἔστε διεπράξατο πέντε μὲν στρατηγούς
 ἰέναι, εἴκοσι δὲ λοχαγούς· συνηκολούθησαν δὲ ὡς εἰς
 ἀγορὰν καὶ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν ὡς διακόσιοι.

31 Ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐπὶ θύραις ταῖς Τισσαφέρνους, οἱ μὲν
 στρατηγοὶ παρεκλήθησαν εἶσω, Πρόξενος Βοιώτιος,
 Μένων Θετταλός, Ἀγίας Ἀρκάς, Κλέαρχος Λάκων, Σω-
 32 κράτης Ἀχαιοῖς· οἱ δὲ λοχαγοὶ ἐπὶ ταῖς θύραις ἔμενον. οὐ
 πολλῶν δὲ ὕστερον ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου οἱ τ' ἔνδον ξυνε-
 λαμβάνοντο καὶ οἱ ἔξω κατεκόπησαν. μετὰ δὲ ταῦτα τῶν
 βαρβάρων τινὲς ἰπέων διὰ τοῦ πεδίου ἐλαύνοντες ᾧτινι
 ἐντυγχάνοιεν Ἑλληνι ἢ δούλῳ ἢ ἐλευθέρῳ πάντας ἐκτει-

*Clearchus slaat de
 waarschuwingen in
 de wind.*

*De Griekse aan-
 voerders worden
 gearresteerd of
 gedood.*

27. *σύνδειπνον*: sc. τὸν Κλέαρχον. 28. *στασιάζοντα*: στασιάζω - muiteu, het met iemand niet eens zijn 29. *τοὺς παραλυποῦντας*: παραλυπέω - hinderlijk, lastig zijn, obstructie voeren.

- 33 νον. οἱ δὲ Ἕλληνες τὴν τε ἵππασίαν ἐθαύμαζον ἐκ τοῦ
στρατοπέδου ὀρῶντες καὶ ὃ τι ἐποίουν ἠμφεγνόνου, πρὶν
Νίκαρχος Ἀρκὰς ἦκε φεύγων τετρωμένος εἰς τὴν γαστέρα
καὶ τὰ ἔντερα ἐν ταῖς χερσὶν ἔχων, καὶ εἶπε πάντα τὰ
34 γεγενημένα. ἐκ τούτου δὴ οἱ Ἕλληνες ἔθεον ἐπὶ τὰ ὄπλα
πάντες ἐκπεπληγμένοι καὶ νομίζοντες αὐτίκα ἤξειν αὐτοὺς
ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.
- 35 Οἱ δὲ πάντες μὲν οὐκ ἦλθον, Ἀριαῖος δὲ καὶ Ἀρτάοζος
καὶ Μιθραδάτης, οἳ ἦσαν Κύρῳ πιστότατοι· ὁ δὲ τῶν
Ἑλλήνων ἐρμηνεὺς ἔφη καὶ τὸν Τισσαφέρου ἀδελφὸν σὺν
αὐτοῖς ὄρᾶν καὶ γινῶσκειν· ξυνηκολούθου δὲ καὶ ἄλλοι
36 Περσῶν τεθωρακισμένοι εἰς τριακοσίους. οὗτοι ἐπεὶ ἐγγὺς
ἦσαν, προσελθεῖν ἐκέλευον εἴ τις εἶη τῶν Ἑλλήνων στρα-
37 τηγὸς ἢ λοχαγός, ἵνα ἀπαγγείλωσι τὰ παρὰ βασιλέως.
μετὰ ταῦτα ἐξῆλθον φυλαττόμενοι τῶν Ἑλλήνων στρατη-
γοὶ μὲν Κλεάνωρ Ὀρχομένιος καὶ Σοφαίνετος Στυμφάλιος,
ξὺν αὐτοῖς δὲ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὅπως μάθοι τὰ περὶ
Προξένου· Χειρίσοφος δὲ ἐτύγχανεν ἀπὼν ἐν κώμῃ τινὶ ξὺν
ἄλλοις ἐπισιτιζόμενοις. ἐπειδὴ δὲ ἔστησαν εἰς ἐπήκοον,
38 εἶπεν Ἀριαῖος τάδε. «Κλέαρχος μὲν, ὧ ἄνδρες Ἕλληνες,
ἐπεὶ ἐπιορκῶν τε ἐφάνη καὶ τὰς σπονδὰς λύων, ἔχει τὴν

*Ariæus en Mithra-
dates eisen over-
gave van de wa-
pens.*

33. *ἐθαύμαζον*: hier ‘zich verwonderden over’, niet ‘bewonderden’.
ἠμφεγνόνου: ἀμφιγνώω - niet zeker weten, twijfelen. — *Νίκαρχος Ἀρκὰς*: de zeer ernstige buikwond die hij had opgelopen belette hem niet om lopend de 2 à 3 km lange terugweg naar het Griekse kamp af te leggen. Een dag later leefde hij nog steeds want in III, 3, 5 loopt hij met enkele getrouwen over naar de vijand, misschien omdat hij opzag tegen voortzetting van de tocht door zwaar terrein of omdat hij hoopte bij de Perzen een betere behandeling van zijn verwonding te krijgen; het overleven van een buikwond van deze omvang is onwaarschijnlijk maar niet absoluut onmogelijk. — *τὰ ἔντερα*: - ingewanden. 34. *αὐτοὺς*: = τοὺς Πέρσας. 37. *φυλαττόμενοι*: ‘onder bewaking’. — *ὅπως μάθοι τὰ περὶ Προξένου*: Proxenus was een vriend van Xenophon die hem met Cyrus in contact had gebracht en op wiens verzoek Xenophon deel nam aan de veldtocht tegen de koning. — *εἰς ἐπήκοον*: ‘op gehoorsafstand’.
38. *ἐπιορκῶν τε ἐφάνη*: ‘meinedig is gebleken’.

δίκην καὶ τέθνηκε, Πρόξενος δὲ καὶ Μένων, ὅτι κατήγγει-
 λαν αὐτοῦ τὴν ἐπιβουλὴν, ἐν μεγάλῃ τιμῇ εἰσιν. ὑμᾶς δὲ
 βασιλεὺς τὰ ὄπλα ἀπαιτεῖ· αὐτοῦ γὰρ εἶναί φησιν, ἐπεὶπερ
 39 Κύρου ἦσαν τοῦ ἐκείνου δούλου.» πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο
 οἱ Ἕλληνες, ἔλεγε δὲ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος· «ὦ κάκιστε
 ἀνθρώπων Ἀριαῖε καὶ οἱ ἄλλοι ὅσοι ἦτε Κύρου φίλοι, οὐκ
 αἰσχύνεσθε οὔτε θεοὺς οὔτ' ἀνθρώπους, οἵτινες ὁμόσαντες
 ἡμῖν τοὺς αὐτοὺς φίλους καὶ ἐχθροὺς νομιεῖν, προδόντες
 ἡμᾶς σὺν Τισσαφέρνει τῷ ἀθεωτάτῳ τε καὶ πανουργο-
 τάτῳ τοὺς τε ἄνδρας αὐτοὺς οἷς ὤμνυτε ἀπολωλέκατε καὶ
 40 ἡμᾶς ἔρχεσθε;» ὁ δὲ Ἀριαῖος εἶπε· «Κλέαρχος γὰρ πρόσθεν
 ἐπιβουλεύων φανερὸς ἐγένετο Τισσαφέρνει τε καὶ Ὀρόντῳ,
 καὶ πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ξὺν τούτοις.» ἐπὶ τούτοις Ξενοφῶν τάδε
 41 εἶπε. «Κλέαρχος μὲν τοίνυν εἰ παρὰ τοὺς ὅρκους ἔλυσεν τὰς
 σπονδὰς, τὴν δίκην ἔχει· δίκαιον γὰρ ἀπόλλυσθαι τοὺς
 ἐπιπορευόμενους. Πρόξενος δὲ καὶ Μένων ἐπεὶπερ εἰσὶν ὑμέτε-
 ροι μὲν εὐεργέται, ἡμέτεροι δὲ στρατηγοί, πέμψατε αὐτοὺς
 δεῦρο· δῆλον γὰρ ὅτι φίλοι γε ὄντες ἀμφοτέροις πειράσον-
 42 ται καὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν τὰ βέλτιστα συμβουλεύσαι.» πρὸς
 ταῦτα οἱ βάρβαροι πολὺν χρόνον διαλεχθέντες ἀλλήλοις
 ἀπήλθον οὐδὲν ἀποκρινάμενοι.

*De eis wordt
 afgewezen.*

6.

1 Οἱ μὲν δὴ στρατηγοὶ οὕτω ληφθέντες ἀνήχθησαν ὡς
 βασιλέα καὶ ἀποτιμηθέντες τὰς κεφαλὰς ἐτελεύτησαν, εἷς
 μὲν αὐτῶν Κλέαρχος ὁμολογουμένως ἐκ πάντων τῶν
 ἐμπείρως αὐτοῦ ἐχόντων δόξας γενέσθαι ἀνὴρ καὶ πολεμι-
 2 κὸς καὶ φιλοπόλεμος ἐσχάτως. καὶ γὰρ δὴ ἕως μὲν πόλε-
 μος ἦν τοῖς Λακεδαιμονίοις πρὸς τοὺς Ἀθηναίους παρέμε-
 νεν, ἐπειδὴ δὲ εἰρήνη ἐγένετο, πείσας τὴν αὐτοῦ πόλιν ὡς
 οἱ Θοῤᾳκες ἀδικοῦσι τοὺς Ἑλληνας καὶ διαπραξάμενος ὡς
 ἐδύνατο παρὰ τῶν ἐφόρων ἐξέπλει ὡς πολεμῆσων τοῖς ὑπὲρ
 3 Χερῶν ἡσίου καὶ Περίνδου Θοῤᾳξίν. ἐπεὶ δὲ μεταγρόντες
 πως οἱ ἔφοροι ἤδη ἔξω ὄντος ἀποστρέφειν αὐτὸν ἐπειρῶντο
 ἐξ Ἴσθμοῦ, ἐνταῦθα οὐκέτι πείθεται, ἀλλ' ἄρχετο πλέων
 4 εἰς Ἑλλάσποντον. ἐκ τούτου καὶ ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν ἐν
 Σπάρτῃ τελῶν ὡς ἀπειθῶν. ἤδη δὲ φυγὰς ὦν ἔρχεται πρὸς
 Κῦρον, καὶ ὁποῖοις μὲν λόγοις ἔπεισε Κῦρον ἄλλη γέγραπ-
 5 ται, δίδωσι δὲ αὐτῷ Κῦρος μυρίουσιν ἀργαρίους· ὁ δὲ λαβῶν
 οὐκ ἐπὶ ῥαθυμίᾳ ἐτράπετο, ἀλλ' ἀπὸ τούτων τῶν χρημά-
 των συλλέξας στρατεύματα ἐπολέμει τοῖς Θοῤᾳξί, καὶ μάχη
 τε ἐνίκησε καὶ ἀπὸ τούτου δὴ ἔφερε καὶ ἤγε τούτους καὶ
 πολεμῶν διεγένετο μέχρι Κῦρος ἐδεήθη τοῦ στρατεύματος·
 6 τότε δὲ ἀπῆλθεν ὡς ξὺν ἐκείνῳ αὐτῷ πολεμῆσων. ταῦτα οὖν
 φιλοπολέμου μοι δοκεῖ ἀνδρὸς ἔργα εἶναι, ὅστις ἐξὸν μὲν
 εἰρήνην ἄγειν ἄνευ αἰσχύνῃς καὶ βλάβῃς αἰρεῖται πολεμεῖν,
 ἐξὸν δὲ ῥαθυμεῖν βούλεται πολεμεῖν ὥστε πολεμεῖν, ἐξὸν δὲ
 χροῖματα ἔχειν ἀκινδύνως αἰρεῖται πολεμῶν μείονα ταῦτα

Karakteristiek van
 Clearchus.

1. πολεμικὸς καὶ φιλοπόλεμος: 'een bekwaam en oorlogszuchtig militair'.
 4. ὑπὸ τῶν ἐν Σπάρτῃ τελῶν: 'door de magistraten in Sparta'. — ἄλλη
 γέγραπται: Xenophon verwijst hier naar een onbekend geschrift, moge-
 lijk van hemzelf. 5. ἐπὶ ῥαθυμίᾳ: 'voor een comfortabel leven'.
 ἔφερε καὶ ἤγε: 'roofde en plunderde'. — διεγένετο: 'bracht de tijd door'.
 6. ἐξὸν: acc. abs. 'hoewel het mogelijk was'. — ἄνευ αἰσχύνῃς καὶ
 βλάβῃς: wij keren de begrippen om: 'schade en schande'.

ποιεῖν· ἐκεῖνος δὲ ὡσπερ εἰς παιδικὰ ἢ εἰς ἄλλην τινὰ
 7 ἠδονήν ἤθελε δαπανᾶν εἰς πόλεμον. οὕτω μὲν φιλοπόλεμος
 ἦν· πολεμικὸς δὲ αὖ ταύτη ἐδόκει εἶναι ὅτι φιλοκίνδυνός τε
 ἦν καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἄγων ἐπὶ τοὺς πολεμίους καὶ ἐν
 τοῖς θεινοῖς φρόνιμος, ὡς οἱ παρόντες πανταχοῦ πάντες
 8 ὠμολόγουν. καὶ ἀρχικὸς δ' ἐλέγετο εἶναι ὡς δυνατὸν ἐκ
 τοῦ τοιοῦτου τρόπου οἷον κάκεινος εἶχεν. ἱκανὸς μὲν γὰρ ὡς
 τις καὶ ἄλλος φροντίζειν ἦν ὅπως ἔχοι ἢ στρατιὰ αὐτῷ τὰ
 ἐπιτήδεια καὶ παρασκευάζειν ταῦτα, ἱκανὸς δὲ καὶ ἐμποιῆ-
 9 σαι τοῖς παροῦσιν ὡς πειστέον εἶη Κλεάρχῳ. τοῦτο δ'
 ἐποίει ἐκ τοῦ χαλεπὸς εἶναι· καὶ γὰρ ὄραν στυγνὸς ἦν καὶ
 τῇ φωνῇ τραχὺς, ἐκόλαζε τε ἰσχυρῶς, καὶ ὀργῇ ἐνίστε, ὡς
 10 καὶ αὐτῷ μεταμέλειν ἔσθ' ὅτε. καὶ γνώμη δ' ἐκόλαζεν·
 ἀκολάστου γὰρ στρατεύματος οὐδὲν ἠγεῖτο ὄφελος εἶναι,
 ἀλλὰ καὶ λέγειν αὐτὸν ἔφασαν ὡς δεοὶ τὸν στρατιώτην
 φοβεῖσθαι μᾶλλον τὸν ἄρχοντα ἢ τοὺς πολεμίους, εἰ μέλλοι
 ἢ φυλακὰς φυλάξειν ἢ φίλων ἀφέξεσθαι ἢ ἀπροφασίστως
 11 εἶναι πρὸς τοὺς πολεμίους. ἐν μὲν οὖν τοῖς θεινοῖς ἤθελον
 αὐτοῦ ἀκούειν σφόδρα καὶ οὐκ ἄλλον ἠροῦντο οἱ

παιδικὰ: τά - schandknaap; seksuele interesse in jongens zagen de
 Grieken niet als iets wat sommige mensen hebben, maar als iets wat
 iedereen heeft; pas als je het op dit vlak heel erg bont maakte (Meno en
 Episthenes b.v) werd dat opmerkelijk gevonden. **7. φρόνιμος:** Cl. hield
 het hoofd koel en ging met berekening te werk. **8. καὶ ἀρχικὸς:** καὶ is
 hier niet opsommend; 'ook toonde hij leiderschap'. — **ὡς δυνατὸν:** 'voor
 zover dat mogelijk was'; blijkbaar ziet Xenophon in oorlogszuchtigheid
 algemeen genomen een beletsel voor goed leiderschap. — **ἐκ τοῦ τοιοῦτου**
τρόπου: 'bij een dergelijk karakter'. — **ἢ στρατιὰ αὐτῷ:** = ἢ ἐαυτοῦ
 στρατιὰ. — **καὶ παρασκευάζειν ταῦτα:** lijkt pleonastisch, maar kennelijk
 is de distributie van het bemachtigde proviand een activiteit op zich.
9. χαλεπὸς: hier 'veeleisend'. — **στυγνὸς... τραχὺς:** 'nors... bars'.
ἔσθ' ὅτε: - soms. **10. γνώμη:** 'met opzet', 'met een bedoeling'.
ὄφελος: τό - nut. — **εἰ μέλλοι:** cum inf. fut. - 'als je wilde dat ze...'.
φυλακὰς φυλάξειν: acc. int. obi., 'wacht lopen'. — **φίλων ἀφέξεσθαι:**
 'zich onthouden van vrienden', d.w.z. afzien van plundering bij het
 doortrekken van niet-vrijandelijke gebied. — **ἀπροφασίστως εἶναι:** 'zonder
 uitvluchten optrekken'. **11. ἐν... θεινοῖς:** = ἐν κινδύνοις.

- στρατιῶται· καὶ γὰρ τὸ στυγνὸν τότε φαιδρὸν αὐτοῦ ἴεν
 τοῖς ἄλλοις προσώποις† ἔφασαν φαίνεσθαι καὶ τὸ χαλεπὸν
 ἐρῶμενον πρὸς τοὺς πολεμίους ἐδόκει εἶναι, ὥστε σωτή-
 12 ριον, οὐκέτι χαλεπὸν ἐφαίνετο· ὅτε δ' ἔξω τοῦ θεινοῦ
 γένοιτο καὶ ἐξείη πρὸς ἄλλον ἀρξομένους ἀπιέναι, πολλοὶ
 αὐτὸν ἀπέλειπον· τὸ γὰρ ἐπίχαρι οὐκ εἶχεν, ἀλλ' ἀεὶ
 13 χαλεπὸς ἦν καὶ ὠμός· ὥστε διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ στρα-
 τιστῶται ὡσπερ παῖδες πρὸς διδάσκαλον. καὶ γὰρ οὖν φιλία
 μὲν καὶ εὐνοία ἐπομένους οὐδέποτε εἶχεν· οἴτινες δὲ ἢ ὑπὸ
 πόλεως τεταγμένοι ἢ ὑπὸ τοῦ δεῖσθαι ἢ ἄλλη τινὶ ἀνάγκη
 14 κατεχόμενοι παρεῖησαν αὐτῷ, σφόδρα πειδομένοις ἐχρήτο.
 ἐπεὶ δὲ ἄρξαιντο νικᾶν ξὺν αὐτῷ τοὺς πολεμίους, ἥδη
 μεγάλα ἦν τὰ χρησίμους ποιοῦντα εἶναι τοὺς ξὺν αὐτῷ
 στρατιώτας· τό τε γὰρ πρὸς τοὺς πολεμίους θαρσάλεις
 ἔχειν παρῆν καὶ τὸ τῆν παρ' ἐκείνου τιμωρίαν φοβεῖσθαι
 15 εὐτάκτους ἐποίει. τοιοῦτος μὲν δὴ ἄρχων ἦν· ἄρχεσθαι δὲ
 ὑπὸ ἄλλων οὐ μάλα ἐδέλειν ἐλέγετο. ἦν δὲ ὅτε ἐτελεύτα
 ἀμφὶ τὰ πεντήκοντα ἔτη.
 16 Πρόξενος δὲ ὁ Βοιωτίος εὐθύς μὲν μειράκιον ὦν ἐπεθύμει

*Karakteristiek van
 Proxenus.*

φαιδρὸν: 'stralend'. — τὸ χαλεπὸν ἐρῶμενον: 'zijn veeleisendheid betekende kracht'. — σωτήριον: = σωτήριόν τι, gezegd van Clearchus.
 12. πρὸς ἄλλον ἀρξομένους: 'in dienst van iemand anders'. — ἀρξομέ-
 νους: 'zullende geregeerd worden', 'als ondergeschikten'. — τὸ... ἐ-
 πίχαρι: - vriendelijkheid, charme, innemendheid. 13. φιλία... εὐνοία: 'uit
 vriendschap... sympathie'. — ὑπὸ πόλεως τεταγμένοι: 'door de stad
 onder zijn bevel geplaatst', waarbij stad staat voor staat of land.
 σφόδρα πειδομένοις ἐχρήτο: τοῦτους ἐχρήτο ὡς σφόδρα πειδομένοις.
 σφόδρα: hier 'volkomen', 'strikt'. 14. ἥδη: 'vanaf dát ogenblik'.
 μεγάλα ἦν τὰ... ποιοῦντα: 'waren van groot belang de factoren die maak-
 ten'. — εὐτάκτους: 'gedisciplineerd'. 15. ἄρχεσθαι δὲ ὑπὸ ἄλλων οὐ
 μάλα ἐδέλειν: dat verschijnsel is heel algemeen en vormt een ernstig
 beletsel bij de selectie van legercommandanten: alleen wie hun meerderen
 gehoorzamen komen voor promotie in aanmerking, maar wie is geboren
 om te commanderen heeft doorgaans weinig aanleg voor gehoorzaamheid.
 16. Πρόξενος δὲ ὁ Βοιωτίος: het karakter van Proxenus wordt getekend
 als het tegendeel van Meno's karakter; voor ons maakt hem dat niet
 sympathieker; beiden, zowel Proxenus als Meno, zijn opportunistische

- γενέσθαι ἀνήρ τὰ μεγάλα πράττειν ἰκανός· καὶ διὰ ταύτην
 17 τὴν ἐπιθυμίαν ἔδωκε Γοργία ἀργύριον τῷ Λεοντίνῳ. ἐπεὶ
 δὲ συνεγένετο ἐκείνῳ, ἰκανὸς νομίσας ἤδη εἶναι καὶ ἄρχειν
 καὶ φίλος ὢν τοῖς πρώτοις μὴ ἠτῶσθαι εὐεργετῶν, ἤλθεν
 εἰς ταύτας τὰς σὺν Κύρῳ πράξεις· καὶ ᾤετο κτήσεσθαι ἐκ
 τούτων ὄνομα μέγα καὶ δύναμιν μεγάλην καὶ χρήματα
 18 πολλά· τοσοῦτων δ' ἐπιθυμῶν σφόδρα ἔνδηλον αὖ καὶ
 τοῦτο εἶχεν, ὅτι τούτων οὐδὲν ἂν θελοῖ κτᾶσθαι μετὰ
 ἀδικίας, ἀλλὰ σὺν τῷ δικαίῳ καὶ καλῷ ᾤετο δεῖν τούτων
 19 τυγχάνειν, ἄνευ δὲ τούτων μὴ. ἄρχειν δὲ καλῶν μὲν καὶ
 ἀγαθῶν δυνατὸς ἦν· οὐ μέντοι οὐτ' αἰδῶ τοῖς στρατιώταις
 ἑαυτοῦ οὔτε φόβον ἰκανὸς ἐμποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ ἠσχύνετο
 μᾶλλον τοὺς στρατιώτας ἢ οἱ ἀρχόμενοι ἐκείνων· καὶ
 φοβούμενος μᾶλλον ἦν φανερός τὸ ἀπεχθάνεσθαι τοῖς
 20 στρατιώταις ἢ οἱ στρατιῶται τὸ ἀπιστεῖν ἐκείνῳ. ᾤετο δὲ
 ἀρκεῖν πρὸς τὸ ἀρχικὸν εἶναι καὶ δοκεῖν τὸν μὲν καλῶς
 ποιῶντα ἐπαινεῖν, τὸν δὲ ἀδικῶντα μὴ ἐπαινεῖν. τοιγαροῦν
 αὐτῷ οἱ μὲν καλοὶ τε καὶ ἀγαθοὶ τῶν συνόντων εὖνοι
 ἦσαν, οἱ δὲ ἀδικοὶ ἐπεβούλευον ὡς εὐμεταχειρίστῳ ὄντι.
 ὅτε δὲ ἀπέθνησκεν ἦν ἐτῶν ὡς τριάκοντα.
 21 Μένων δὲ ὁ Θετταλὸς δῆλος ἦν ἐπιθυμῶν μὲν πλουτεῖν
 ἰσχυρῶς, ἐπιθυμῶν δὲ ἄρχειν, ὅπως πλείω λαμβάνοι,
 ἐπιθυμῶν δὲ τιμᾶσθαι, ἵνα πλείω κερδαίνοι· φίλος τε
 ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστα δυναμένοις, ἵνα ἀδικῶν μὴ
 22 διδοίη δίκην. ἐπὶ δὲ τὸ κατεργάζεσθαι ὢν ἐπιθυμοίη
 συντομωτάτην ᾤετο ὁδὸν εἶναι διὰ τοῦ ἐπιορκεῖν τε καὶ
 ψεύδεσθαι καὶ ἐξαπατᾶν, τὸ δ' ἀπλοῦν καὶ ἀληθὲς τὸ αὐτὸ

*Karakteristiek van
Menon.*

strebers; in het rücksichtloos najagen van roem, macht en rijkdom zagen de Grieken evenmin iets eigenaardigs als in de jacht op attractieve jongens.

17. ἤλθεν εἰς ταύτας τὰς... πράξεις: 'hij legde zich toe op zulke praktijken'. ᾤετο κτήσεσθαι: = ἤλπιζε κτήσεσθαι. 19. ἀπεχθάνεσθαι τοῖς στρατιώταις: 'zich gehaat maken bij de soldaten'. 20. εὐμεταχειρίστῳ: 'flexibel', 'plooibaar'.

- 23 τῷ ἡλιθίῳ εἶναι. στέργων δὲ φανερός μὲν ἦν οὐδένα, ὅτω δὲ φαίη φίλος εἶναι, τούτῳ ἔνδηλος ἐγίγνετο ἐπιβουλεύων. καὶ πολεμίου μὲν οὐθενὸς κατεγέλα, τῶν δὲ συνόντων
- 24 πάντων ὡς καταγελῶν ἀεὶ διελέγετο. καὶ τοῖς μὲν τῶν πολεμιῶν κτήμασιν οὐκ ἐπεβούλευε· χαλεπὸν γὰρ ᾤετο εἶναι τὰ τῶν φυλαττομένων λαμβάνειν· τὰ δὲ τῶν φίλων
- 25 μόνος ᾤετο εἰδέναι ῥᾶστον ὃν ἀφύλακτα λαμβάνειν. καὶ ὄσους μὲν αἰσθάνοιτο ἐπιόρκους καὶ ἀδίκους ὡς εὔ ὀπλισμένους ἐφοβεῖτο, τοῖς δὲ ὁσίοις καὶ ἀλήθειαν ἀσκαῦσιν ὡς
- 26 ἀνάνδροις ἐπειρᾶτο χρῆσθαι. ὥσπερ δὲ τις ἀγάλλεται ἐπὶ θεοσεβείᾳ καὶ ἀληθείᾳ καὶ δικαιοσύνη, οὕτω Μένων ἠγάλλετο τῷ ἐξαπατᾶν δύνασθαι, τῷ πλάσασθαι ψεύδη, τῷ φίλους διαγελαῖν· τὸν δὲ μὴ πανοῦργον τῶν ἀπαιδευτῶν ἀεὶ ἐνόμιζεν εἶναι. καὶ παρ' οἷς μὲν ἐπεχείρει πρωτεύειν φιλίᾳ,
- 27 διαβάλλων τοὺς πρώτους τοῦτο ᾤετο δεῖν κτήσασθαι. τὸ δὲ πειδομένους τοὺς στρατιώτας παρέχεσθαι ἐκ τοῦ συναδικεῖν αὐτοῖς ἐμηχανᾶτο. τιμᾶσθαι δὲ καὶ θεραπεύεσθαι ἡξίου ἐπιδεικνύμενος ὅτι πλεῖστα δύναιτο καὶ ἐδέλοι ἀνὰ δικεῖν. εὐεργεσίαν δὲ κατέλεγεν, ὅποτε τις αὐτοῦ ἀφίσταίτο, ὅτι χρώμενος αὐτῷ οὐκ ἀπώλεσεν αὐτόν. καὶ τὰ μὲν δὴ ἀφανῆ ἔξεστι περὶ αὐτοῦ ψεύδεσθαι, ἀ δὲ πάντες ἴσασι τάδ' ἐστί. παρὰ Ἀριστίππου μὲν ἔτι ὠραῖος ὢν στρατηγεῖν διεπράξατο τῶν ξένων, Ἀριαίῳ δὲ βαρβάρῳ ὄντι, ὅτι μειρακίοις καλοῖς ἤδετο, οἰκειότατος [ἔτι ὠραῖος ὢν] ἐγένετο, αὐτὸς δὲ παιδικὰ εἶχε Θαρύπαν ἀγένειος ὢν γενειῶντα. ἀποθνησκόντων δὲ τῶν συστρατῆγων ὅτι

26. τῶν ἀπαιδευτῶν. = τῶν τινα ἀπαιδευτῶν. — τοῦτο ᾤετο δεῖν κτήσασθαι: 'hij vond dat je dat doel moest bereiken'. 27. ἐκ τοῦ συναδικεῖν αὐτοῖς: 'door hun medepllichtigheid'. 28. στρατηγεῖν διεπράξατο τῶν ξένων: 'verkreeg het commando over huurtroepen'. — ἤδετο: subj. Ariaeus; gesuggereerd wordt dat Meno de gunst van Ariaeus verkreeg door zich te prostitueren. — ἀγένειος ὢν γενειῶντα: seksuele interesse van een baardeloze in een bebaarde man vond men bijzonder, het omgekeerde doodnormaal.

ἔστράτευσαν ἐπὶ βασιλέα ξὺν Κύρῳ, ταῦτ' ἀποποικίως οὐκ ἀπέθανε, μετὰ δὲ τὸν τῶν ἄλλων θάνατον στρατηγῶν τιμωρηθεὶς ὑπὸ βασιλέως ἀπέθανεν, οὐχ ὥσπερ Κλέαρχος καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἀποτιμηθέντες τὰς κεφαλὰς, ὅσπερ τάχιστος θάνατος δοκεῖ εἶναι, ἀλλὰ ζῶν αἰκισθεὶς ἐνιαυτὸν ὡς πονηρὸς λέγεται τῆς τελευτῆς τυχεῖν.

- 30 Ἄγιας δὲ ὁ Ἄρκας καὶ Σωκράτης ὁ Ἀχαιοὺς καὶ τούτῳ *Agas en Socrates.*
ἀπεθανέτην. τούτων δὲ οὐδ' ὡς ἐν πολέμῳ κακῶν οὐδεὶς κατεγέλα οὔτ' εἰς φιλίαν αὐτοὺς ἐμέμφετο. ἦστην δὲ ἄμφω ἀμφὶ τὰ πέντε καὶ τριάκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς.

---

30. ἀπεθανέτην: niet 'stierven', maar 'werden ter dood gebracht'.
